

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ТЕХНОЛОГІЙ ТА ДИЗАЙНУ

Навчально-науковий інститут права та сучасних технологій

кафедра смарт-економіки

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

НА ТЕМУ

ЕФЕКТИВНІСТЬ ІНОЗЕМНОЇ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ

Спеціальність 051 «Економіка»

Освітня програма «Корпоративна економіка та міжнародний бізнес»

Виконав: студент групи МгКЕМБ-23
Козловець Марія Миколаївна

Науковий керівник:
д.е.н., доцент
Шацька Зорина Ярославівна

Рецензент:
к.е.н., доцент Будякова Олена Юріївна

Київ 2024

КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ТЕХНОЛОГІЙ ТА ДИЗАЙНУ

Навчально-науковий інститут права та сучасних технологій

Кафедра смарт-економіки

Спеціальність 051 «Економіка»

Освітня програма «Корпоративна економіка та міжнародний бізнес»

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри СЕ _____ Анна ОЛЕШКО

“ ____ ” _____ 20 ____ року

З А В Д А Н Н Я
НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ СТУДЕНТУ

Козловець Марії Миколаївні

(прізвище, ім'я, по батькові)

1. Тема кваліфікаційної роботи Ефективність іноземної інвестиційної діяльності в Україні

Науковий керівник роботи Шацька Зоина Ярославівна, д.е.н., доцент

затверджені наказом КНУТД від “03 вересня 2024 року № 188-уч

2. Вихідні дані до кваліфікаційної роботи статистичні дані щодо ефективності інвестиційної діяльності в Україні за 2021-2024 р.р.

3. Зміст кваліфікаційної роботи (перелік питань, які потрібно опрацювати)

Вступ. Теоретичні основи дослідження іноземного інвестування в Україні.

Трансформація іноземної інвестиційної діяльності під впливом повномасштабного вторгнення в Україні. Шляхи активізації інвестиційної діяльності в Україні в умовах війни. Висновки.

4. Дата видачі завдання 1 вересня 2024 р.

5. Консультанти розділів кваліфікаційної роботи

Розділ	Прізвище, ініціали та посада Консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв
Вступ	Зорина Шацька, доцент кафедри СЕ	04.09.24	12.09.24
Розділ 1	Зорина Шацька, доцент кафедри СЕ	13.09.24	22.10.24
Розділ 2	Зорина Шацька, доцент кафедри СЕ	23.10.24	13.10.24
Розділ 3	Зорина Шацька, доцент кафедри СЕ	14.10.24	20.10.24
Висновки	Зорина Шацька, доцент кафедри СЕ	21.10.24	25.10.24

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи (проекту)	Орієнтовний терміни виконання	Примітка про виконання
1	Вступ	12.09.2024	
2	Розділ 1. Теоретичні основи дослідження іноземного інвестування в Україні	22.09.2024	
3	Розділ 2. Трансформація іноземної інвестиційної діяльності під впливом повномасштабного вторгнення в Україні	13.10.2024	
4	Розділ 3. Шляхи активізації інвестиційної діяльності в Україні в умовах війни	20.10.2024	
5	Висновки	25.10.2024	
6	Оформлення кваліфікаційної роботи (чистовий варіант)	27.10.2024	
7	Подача кваліфікаційної роботи (проекту) науковому керівнику для відгуку	30.10.2024	
8	Подача кваліфікаційної роботи (проекту) для рецензування (за 14 днів до захисту)	31.10.2024	
9	Перевірка кваліфікаційної роботи (проекту) на наявність ознак плагіату та текстових співпадінь (за 10 днів до захисту)	04.11.2024	
10	Подання кваліфікаційної роботи (проекту) на завідувачу кафедри (за 7 днів до захисту)	07.11.2024	

З завданням ознайомлений:

Студент _____

Марія КОЗЛОВЕЦЬ

Науковий керівник роботи _____

Зорина ШАЦЬКА

АНОТАЦІЯ

Козловець М. М. Ефективність іноземної інвестиційної діяльності в Україні. – рукопис.

Кваліфікаційна робота за спеціальністю 051 «Економіка». Київський національний університет технологій та дизайну, Київ, 2024 рік.

Робота присвячена дослідженню поняття «іноземні інвестиції». В роботі було розглянуто сутність поняття «іноземні інвестиції», розкрито її ієрархія і роль в економічній діяльності підприємств, узагальнено класифікацію інвестицій. Проведено аналіз іноземних інвестицій. Надані пропозиції щодо підвищення рівня іноземної інвестиційної діяльності підприємств.

Ключові слова: інвестиції, іноземні інвестиції, іноземна інвестиційна діяльність, стратегія іноземних інвестицій, аналіз іноземної інвестиційної діяльності.

ANNOTATION

Kozlovets M. M. Effectiveness of foreign investment activities in Ukraine. – manuscript..

Qualification work in specialty 051 "Economics". Kyiv National University of Technology and Design, Kyiv, 2024.

The work is devoted to the study of the concept of "foreign investment". The work considered the essence of the concept of "foreign investment", disclosed its hierarchy and role in the economic activity of enterprises, summarized the classification of investment. The analysis of foreign investments was carried out. Proposals on increasing the level of foreign investment activity of enterprises were provided.

Key words: investment, foreign investment, foreign investment activity, foreign investment strategy, analysis of foreign investment activity.

ВСТУП

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ ІНОЗЕМНОГО ІНВЕСТУВАННЯ В УКРАЇНІ.....	9
1.1. Поняття, сутність та класифікація іноземних інвестицій.....	9
1.2. Генезис теорій і моделей міжнародного інвестування та інвестиційної поведінки в Україні.....	18
1.3. Зарубіжний досвід державного регулювання інвестиційної діяльності....	27
Висновки до розділу 1.....	39
РОЗДІЛ 2. ТРАНСФОРМАЦІЯ ІНОЗЕМНОЇ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІД ВПЛИВОМ ПОВНОМАШТАБНОГО ВТОРГНЕННЯ В УКРАЇНІ.....	40
2.1. Сучасний стан та проблеми іноземного інвестування в Україні.....	40
2.2. Інвестиційна поведінка транснаціональних корпорацій в умовах глобальної турбулентності.....	44
2.3. Аналіз структури прямих іноземних інвестицій у світі.....	52
Висновки до розділу 2.....	59
РОЗДІЛ 3. ШЛЯХИ АКТИВІЗАЦІЇ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ В УМОВАХ ВІЙНИ.....	60
3.1. Перспективні напрями залучення міжнародних інвестицій в економіку України.....	60
3.2. Трансформація іноземної інвестиційної діяльності в Україні в умовах війни.....	66
3.3. Ефективність впровадження міжнародних інвестиційних проєктів для післявоєнного відновлення економіки України.....	75
Висновки до розділу 3.....	92
ВИСНОВКИ.....	93
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	96
ДОДАТКИ.....	106

ВСТУП

Актуальність дослідження. Україна, як країна зі значним потенціалом для розвитку, привертає увагу іноземних інвесторів своєю географічною розташованістю, ресурсним потенціалом та перспективами для бізнесу. Ефективність іноземної інвестиційної діяльності в Україні стає об'єктом поглибленого дослідження, оскільки вона визначає не лише економічний розвиток країни, але й її місце у світовій економічній системі. Сьогоднішній глобальний економічний ландшафт визначається не тільки внутрішніми силами кожної країни, але й зовнішніми чинниками, такими як іноземні інвестиції. У контексті України, країни з великим потенціалом і значними можливостями, питання ефективності іноземної інвестиційної діяльності стає особливо важливим.

Мета дослідження. Метою кваліфікаційної роботи є аналіз ефективності іноземного інвестування в Україні та визначення шляхів його активізації з метою стимулювання економічного зростання та розвитку країни.

Для досягнення мети дослідження в роботі були поставлені та вирішені наступні завдання:

- визначити поняття, розкрити сутність та узагальнити класифікацію іноземних інвестицій;
- дослідити генезис теорій і моделей міжнародного інвестування та інвестиційної поведінки в Україні;
- розкрити сутність державного регулювання інвестиційної діяльності в Україні на основі зарубіжного досвіду;
- дослідити сучасний стан та проблеми іноземного інвестування в Україні;
- охарактеризувати інвестиційну поведінку транснаціональних корпорацій в умовах глобальної турбулентності;
- провести аналіз структури прямих іноземних інвестицій у світі;

- визначити перспективні напрями залучення міжнародних інвестицій в економіку України;
- дослідити напрями трансформації іноземної інвестиційної діяльності в Україні в умовах війни;
- визначити ефективність впровадження міжнародних інвестиційних проєктів для післявоєнного відновлення економіки України.

Об'єкт та предмет дослідження. Об'єктом кваліфікаційної роботи виступає іноземна інвестиційна діяльність в Україні

Предметом дослідження є процес здійснення іноземної інвестиційної діяльності.

Методи дослідження. В процесі написання кваліфікаційної роботи були використані такі методи: монографічний метод – для дослідження сутності поняття «інвестиційна діяльність», визначення її сутності та класифікації іноземних інвестицій; логічного, системного та комплексного підходів для аналізу інвестиційної діяльності; методи економіко-статистичного аналізу: аналізу і синтезу – для деталізації об'єкта дослідження внаслідок розчленування його на окремі складові; методи порівняння – для оцінки міжнародного інвестування та інвестиційної поведінки в Україні; графічні методи – для узагальнення статистичних даних щодо міжнародного інвестування та інвестиційної поведінки в Україні.

Наукова новизна кваліфікаційної роботи полягає в обґрунтуванні теоретичних і науково-методичних положень, спрямованих на активізацію рівня іноземного інвестування в Україні та наведенні практичних рекомендацій щодо його підвищення в умовах війни та післявоєнного відновлення економіки країни.

Практична цінність кваліфікаційної роботи полягає в тому, що основні положення, викладені та узагальнені автором, створюють базу для подальшого розвитку інвестиційної діяльності в Україні. Запропоновані заходи сприятимуть активізації інвестиційної діяльності на підприємстві, що забезпечить підвищення ефективності використання інвестицій, зростання

конкурентоспроможності, оптимізацію фінансових ресурсів та стимулювання економічного розвитку в цілому, що, в свою чергу, сприятиме сталому економічному зростанню та покращенню інвестиційного клімату в Україні.

Результати, отримані в процесі написання кваліфікаційної роботи, можуть бути використані в практичній діяльності вітчизняних підприємств різних галузей промисловості, а надані рекомендації сприятимуть підвищенню рівня ефективності іноземної інвестиційної діяльності в Україні.

За результатами кваліфікаційної роботи опубліковано наукову статтю у науковому виданні, а саме:

1. Шацька З. Я., Козловець М. В. Сучасний стан та перспективи розвитку іноземних інвестицій в Україні під час війни. *Формування ринкових відносин*. 2024. №8.

Апробація результатів дослідження. Результати кваліфікаційної роботи апробовано на міжнародних та всеукраїнських науково-практичних конференціях та опубліковано в вигляді тез доповідей, а саме:

1. Шацька З. Я., Козловець М. М. Вплив іноземного інвестування на економічний розвиток України. II Всеукраїнська науково-практична конференція молодих учених та студентів «Домінанти соціально-економічного розвитку України у нових реаліях». 29 березня 2024 р. КНУТД. с.187-189. URL: <https://er.knutd.edu.ua/handle/123456789/27386>

Структура і обсяг роботи. Кваліфікаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. За результатами кваліфікаційної роботи опубліковано 1 статтю у фаховому науковому виданні та 1 тезу доповідей на конференціях. Загальний обсяг кваліфікаційної роботи становить 99 сторінок комп'ютерного тексту (без додатків).

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ ІНОЗЕМНОГО ІНВЕСТУВАННЯ В УКРАЇНІ

1.1. Поняття, сутність та класифікація іноземних інвестицій

Іноземні інвестиції – це інвестиції, здійснювані компаніями чи фізичними особами з однієї країни у підприємства, проекти чи активи в іншій країні. Його сутність полягає в тому, що це джерело капіталу, яке дозволяє сприяти економічному зростанню, розвитку та обміну технологіями між країнами. Класифікація може включати прямі інвестиції, портфельні інвестиції та інші форми інвестування, кожна з яких має свої особливості та переваги. Поняття іноземних інвестицій відображає процес направлення капіталу з однієї країни в іншу з метою отримання прибутку чи отримання контролю над активами в іншій країні. Це може стосуватися як інвестицій, здійснених компаніями, так і інвестицій фізичних осіб, інвесторів, чи державних установ.

Сутність іноземних інвестицій полягає в їхньому впливі на економічний розвиток, обмін технологіями, збільшенні зайнятості та покращенні життєвого рівня націй. Це джерело капіталу може забезпечити відкритість економіки, диверсифікацію виробництва та підвищення конкурентоспроможності.

Класифікація іноземних інвестицій може бути проведена за різними критеріями, такими як:

- спрямованість (прямі інвестиції, портфельні інвестиції, інші інвестиції);
- тип інвестора (приватні компанії, державні установи, фізичні особи),
- галузева приналежність тощо.

Прямі інвестиції передбачають власність та контроль над активами в іноземній країні, портфельні інвестиції включають участь в капіталі підприємств без контролю над ними, а інші форми іноземних інвестицій

можуть включати, наприклад, кредитування, деривативні операції чи франчайзинг.

Класифікація іноземних інвестицій включає різноманітні підходи та критерії, що допомагають систематизувати їх за різними ознаками. Основні категорії включають прямі інвестиції, портфельні інвестиції та інші форми іноземних вкладень. Далі можна розглянути їх за джерелами, секторами, обсягами, тривалістю та рівнем ризику. Крім того, класифікація може проводитися за цільовим призначенням інвестицій, таким як розвиток, споживання або придбання активів. Звичайні класифікації також можуть враховувати географічне розподілення інвестицій, наприклад, розділення на інвестиції в розвинуті та розвиваючіся країни. Крім того, інвестиції можна класифікувати залежно від сфери застосування, такої як інвестиції в енергетику, інфраструктуру, технології чи сільське господарство. Звичайні класифікації також можуть враховувати географічне розподілення інвестицій, наприклад, розділення на інвестиції в розвинуті та розвиваючіся країни. Крім того, інвестиції можна класифікувати залежно від сфери застосування, такої як інвестиції в енергетику, інфраструктуру, технології чи сільське господарство.

Термін «іноземні інвестиції» як економічне явище, яке давно привертає увагу економістів, має різноманітне тлумачення у наукових джерелах. За В. Г. Федоренком та В. Б. Захожаєю, іноземні інвестиції включають різноманітні цінності, вкладені в об'єкти інвестиційної діяльності на території різних країн [1]. Однак, доцільно було б визначити мету таких інвестицій. За словами Л. Н. Павлової, іноземні інвестиції включають різні майнові і інтелектуальні цінності, вкладені іноземними інвесторами з метою отримання прибутку [1]. Однак, інвестування може також мати цілі, не обов'язково пов'язані з прибутком, але із забезпеченням нормального функціонування економіки. Таким чином, визначення іноземних інвестицій, як запропоновано в Законі України «Про режим іноземного інвестування» (ст.1), є найбільш прийнятним [1].

Професор В.М. Косак вказує на те, що визначення через категорію «цінності» не є оптимальним, оскільки воно включає ширший спектр об'єктів, які не мають прямого відношення до інвестування. Тому він пропонує замінити категорію «цінності» на більш конкретні об'єкти, такі як гроші, цінні папери, майнові права тощо [1].

Загальні результати досліджень літературних джерел дозволяють сформулювати визначення іноземних інвестицій як грошових коштів, цінних паперів, майна та майнових прав, а також інтелектуальної власності, вкладених іноземними інвесторами в об'єкти інвестиційної діяльності з метою отримання прибутку або досягнення соціального ефекту.

Класифікація іноземних інвестицій згідно з Законом України «Про режим іноземного інвестування» (ст. 2) включає різноманітні форми, такі як іноземна валюта, майнові права, цінні папери, рухоме та нерухоме майно, а також права інтелектуальної власності [1]. Згідно з чинним законодавством іноземні інвестори можуть здійснювати інвестиції в економіку України в таких формах:

- участь у створенні підприємств разом з українськими юридичними та фізичними особами або придбання частки в існуючих підприємствах;
- створення підприємств, які повністю належать іноземним інвесторам, їх філій або інших відокремлених підрозділів, або придбання таких підприємств у повному обсязі;
- придбання рухомого та нерухомого майна, включаючи будинки, квартири, обладнання, транспортні засоби та інші активи, як прямим отриманням власності або через акції, облігації та інші цінні папери;
- отримання прав на землю та природні ресурси на території України самостійно або спільно з українськими юридичними чи фізичними особами;
- придбання інших майнових прав;
- здійснення господарської (підприємницької) діяльності на основі угод про розподіл продукції;

– використання інших форм інвестування, не заборонених законодавством України, зокрема без створення юридичної особи на основі угод з суб'єктами господарської діяльності України.

Згідно із чинним законодавством, закордонні інвестори мають можливість здійснювати інвестиції в українську економіку шляхом різних методів, таких як:

- участь у створенні підприємств разом з українськими юридичними та фізичними особами або придбання часток існуючих підприємств;
- створення повністю іноземними інвесторами підприємств, філій або інших підрозділів закордонних юридичних осіб або придбання повних прав на існуючі підприємства;
- придбання нерухомого та рухомого майна, включаючи будинки, квартири, обладнання та інші об'єкти через різні способи, такі як безпосереднє придбання або придбання акцій, облігацій та інших цінних паперів;
- отримання прав на користування землею та природними ресурсами на території України;
- придбання інших майнових прав;
- участь у господарській діяльності на основі угод про розподіл продукції;
- здійснення інших форм інвестицій, які не заборонені законодавством України, включаючи угоди з суб'єктами господарської діяльності України без створення юридичних осіб.

Залежно від ступеня контролю над підприємством іноземні інвестиції поділяють на прямі та портфельні. Теоретичний аналіз прямих іноземних інвестицій почався ще в 60-х роках. На погляд експертів Міжнародного валютного фонду (МВФ) та Організації економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР), інвестиції вважаються прямими, коли здійснюються за межами національних кордонів з метою розширення виробництва товарів і послуг, закупівлі товарів для імпорту в країну базування або експорту в треті країни. Їх характеризує те, що інвесторам належить управлінський контроль над підприємствами, і вони виступають у формі акціонерного капіталу і коротко- та

довгострокових міжфірмових позик. Згідно з цим визначенням метою здійснення прямих інвестицій є виробництво товарів та їх переміщення між країнами. Тобто, тут основним критерієм є той факт, що прямі іноземні інвестиції передбачають здійснення підприємницької діяльності.

Однак інвестору з метою здійснення підприємницької діяльності необхідний контроль над підприємством. Прикладом підходу, який стосується прямих іноземних інвестицій, основним критерієм якого є наявність контролю інвестора над підприємством, є такі визначення:

- прямі іноземні інвестиції – це, як правило, довгострокове капіталовкладення за кордон, яке здійснюється інвестором з метою отримання безпосереднього впливу на господарську діяльність підприємства, яке існує чи лише буде створене;

- прямі іноземні інвестиції – це капіталовкладення за кордоном, які передбачають тією чи іншою мірою контроль інвестора за підприємством, у яке вони вкладені;

- прямі іноземні інвестиції – це інвестиції у підприємства, розташовані в одній країні, але ефективно контролювані резидентами іншої країни.

Згідно з законодавством України, іноземні інвестиції вважаються прямими, якщо частка іноземного капіталу в статутному фонді підприємства (організації) становить щонайменше 10 відсотків. Після аналізування літературних джерел та узагальнення результатів, можна сформулювати економічну суть поняття «прямі іноземні інвестиції» як вкладення іноземних інвесторів у різноманітні форми підприємств (організацій), де частка іноземного капіталу становить не менше 10 відсотків, з метою отримання прибутку або досягнення корисного результату економічної діяльності.

На думку А. А. Пересади, портфельні іноземні інвестиції являють собою вкладення в акції зарубіжних підприємств (без придбання контрольного пакета), облігації та інші цінні папери іноземних держав, міжнародних валютно-кредитних організацій з метою отримання підвищеного доходу за

рахунок податкових пільг, зміни валютного курсу тощо [1]. Такі інвестиції не зумовлюють реального контролю інвестора над об'єктом інвестування. У «Фінансовому словнику» портфельні іноземні інвестиції розглядаються як вкладення капіталу в акції закордонних підприємств (без придбання контрольного пакета), облігації та інші цінні папери іноземних держав, міжнародних валютно-кредитних організацій. Портфельні інвестиції трактують, як капітальні інвестиції, які обмежують права інвестора щодо отримання прибутку (дивідендів) і не забезпечують контролю за закордонними компаніями [1].

Порівняння прямих і портфельних інвестицій наведено у табл. 1.1.

Таблиця 1.1

Порівняльний аналіз прямих і портфельних іноземних інвестицій

Показник	Особливості	
В основі лежить мотив отримання прибутку	Прямі іноземні інвестиції	Портфельні іноземні інвестиції
	Передбачають отримання контролю над підприємством, здійснення підприємницької діяльності	Відбувається лише перелив фінансових ресурсів з метою міжнародної диверсифікації, використання різниці процентних ставок чи відмінностей в оподаткуванні
	Інвестиції в майно, основні й оборотні засоби, ноу-хау, цінні папери тощо	Інвестиції лише в цінні папери
	Носять довготривалий характер і є менш ліквідними	Як правило мають недовготривалий характер і є більш ліквідними
	Мета: отримання прибутку на капітал, підприємницького прибутку, прямих і непрямих вигод від контролю над фірмою	Мета: отримання прибутку на капітал
	Передбачають, як правило, вищу рентабельність і ведуть до більш помітного відтоку прибутків з країни реципієнта	Передбачають нижчу рентабельність
	Справляють безпосередній і довготривалий вплив на економіку приймаючої країни	Не справляють значного й довготривалого впливу на економіку приймаючої країни

Джерело: складено автором

Існує можливість класифікувати іноземні інвестиції за різними критеріями:

1. За формою власності вони можуть бути державними, приватними, належати міжнародним організаціям, недержавним організаціям або мати змішаний характер.

2. За своєю величиною інвестиції можуть бути малими (до 10 тис. доларів), середніми (до 100 тис. доларів) або великими (від 100 тис. доларів).

3. Щодо джерела вкладення, інвестиції можна розділити на:

- первинні, коли іноземний інвестор вперше вкладає кошти у проекти в приймаючій країні;
- реінвестиції, коли активи, отримані з господарської діяльності на території приймаючої країни, спрямовуються на розширення виробництва.

3. Щодо мети інвестування, їх можна розділити на:

- досягнення фінансової мети,
- приховані інвестиції та чорні інвестиції.

Іноземні інвестиції також можна розглядати з геополітичною спрямованістю на розвинені країни, країни, що розвиваються, або на інтернаціональному рівні. Щодо досягнення підприємницької мети, іноземні інвестиції можуть бути спрямовані на встановлення контролю над підприємством та отримання інформації про його діяльність.

Приймаючи рішення про вкладення коштів і обираючи країну для реалізації інвестиційного проєкту, для інвестора є важливим передбачити пріоритетну сферу для інвестування.

Отже, можна запропонувати класифікацію іноземних інвестицій за сферою вкладення:

- агропромисловий комплекс,
- легка промисловість,
- лісопромисловий комплекс,
- машинобудування,
- медична промисловість,

- паливно-енергетичний комплекс,
- транспортна інфраструктура,
- зв'язок,
- хімічна і нафтохімічна промисловість,
- соціальна інфраструктура.

Держава-реципієнт повинна гарантувати іноземному інвестору захист його прав і інтересів, що декларуються в національних конституціях, законах про іноземні інвестиції і багатьох інших законодавчих і нормативних документах. Отже, доцільним буде виділення класифікації іноземних інвестицій за формами державних гарантій:

- гарантії від зміни законодавства;
- гарантії щодо примусових вилучень, а також незаконних дій державних органів та їхніх службових осіб;
- компенсацію і відшкодування збитків іноземним інвесторам, завданих їм внаслідок дій або бездіяльності державних органів чи їхніх службових осіб;
- гарантії у разі припинення інвестиційної діяльності;
- гарантії переказу прибутків, одержаних внаслідок здійснення іноземних інвестицій;
- визначення порядку вирішення інвестиційних спорів.

За режимом оподаткування іноземні інвестиції можна класифікувати:

1. З загальним режимом оподаткування.

2. З пільговим режимом оподаткування:

- податкові канікули;
- інвестиційні знижки;
- податковий кредит;
- прискорена амортизація;
- інвестиційні субсидії;
- пільги непрямого оподаткування, зокрема знижені ставки мита.

Узагальнена класифікація іноземних інвестицій зображена у табл. 1.2.

Класифікація іноземних інвестицій

КЛАСИФІКАЦІЯ ІНОЗЕМНИХ ІНВЕСТИЦІЙ		
За типом інвестованих активів: – іноземна валюта; – національна валюта України; – цінні папери (акції, облігації тощо); – грошові вимоги та права на них; – майно (рухоме і нерухоме); – права інтелектуальної власності; – права на здійснення господарської діяльності; – інші активи (не заборонені законодавством).	За формою інвестування: – придбання частки існуючих українських підприємств; – створення спільних підприємств з українськими суб'єктами господарської діяльності; – придбання рухомого або нерухомого майна в Україні; – придбання в Україні цінних паперів та нематеріальних активів, що дають можливість контролю; – придбання прав на користування землею та природними ресурсами в Україні; – угоди про спільну господарську діяльність та розподіл продукції; – інші не заборонені законодавством форми.	За ступенем контролю: – прямі; – портфельні
		За джерелом вкладення: – первинні; – реінвестиції.
		За геополітичною спрямованістю: – розвинені країни; – країни, що розвиваються; – інтернаціональні.
За формою власності: – державні; – приватні; – міжнародних організацій; – недержавних організацій; – змішані.	За величиною: – малі (до 10 тис.дол.); – середні (до 100 тис.дол.); – великі (більше 100 тис.дол.).	За формами державних гарантій: – гарантії від зміни законодавства; – гарантії, щодо незаконних дій державних органів та їхніх службових осіб; – гарантії у разі припинення інвестиційної діяльності; – гарантії переказу прибутків, одержаних внаслідок здійснення іноземних інвестицій; – інші гарантії.
За метою інвестування: – досягнення фінансової мети; – досягнення підприємницької мети; – досягнення іншої мети .		
За ступенем повернення: – інвестиції, що повертаються; – ризикові; – інвестиції, що не повертаються		
За сферою вкладення: – АПК; – легка промисловість; – лісопромисловий комплекс; – машинобудування; – медична промисловість; – паливно– енергетичний комплекс; – транспортна інфраструктура; – інші сфери.	За формою оформлення: – явні інвестиції; – приховані інвестиції; – “чорні інвестиції”.	За режимом оподаткування: – загальний режим оподаткування; – пільговий режим оподаткування: · податкові канікули; · інвестиційні знижки; · податковий кредит; · прискорена амортизація; · інвестиційні субсидії; інші.
	За ступенем повернення: – інвестиції, що повертаються; – ризикові; – інвестиції, що не повертаються.	

Джерело: складено автором

На сучасному етапі розвитку світового господарства важливим питанням є розвиток інвестиційної діяльності, залучення та використання іноземних інвестицій. Майже всі країни світу прагнуть підвищити інвестиційну привабливість іноземних інвестицій та збільшити їх обсяги в національну економіку [58,61,82].

Для економіки України суттєвим стає привернення іноземних інвестицій, як ефективного засобу стимулювання розвитку та функціонування вітчизняних підприємств. Потреба у залученні зовнішніх інвестицій обумовлена зменшенням інвестиційної активності вітчизняних підприємств, необхідністю технічного та технологічного оновлення як виробництва, так і всієї ринкової інфраструктури, а також потребою у впровадженні нових методів управління у всі сфери господарського механізму [58,9,60,61,81,82,83]. Отже, оскільки питання іноземних інвестицій є ключовим для економічного прогресу нашої держави, вивчення та аналіз основних видів та форм зовнішнього інвестування стає надзвичайно актуальним.

1.2. Генезис теорій і моделей міжнародного інвестування та інвестиційної поведінки в Україні

Генезис теорій і моделей міжнародного інвестування та інвестиційної поведінки в Україні відображає складний шлях еволюції фінансових інструментів, стратегій та підходів, які використовуються в українській економіці для залучення зовнішніх та внутрішніх інвестицій. Початок цього процесу можна віднести до періоду незалежності України, коли країна зазнала значних змін у своїй економічній політиці та відносинах з міжнародними партнерами.

У період переходу до ринкових відносин в країні з'явилася потреба у нових теоріях та моделях, спрямованих на стимулювання інвестиційної активності. Серед ключових чинників, що вплинули на генезис теорій і моделей міжнародного інвестування та інвестиційної поведінки в Україні, можна

виділити політичну нестабільність, економічні кризи, реформи та лібералізацію ринку капіталу. Поступово з'явилися нові підходи до привернення іноземних інвестицій, такі як створення спеціальних економічних зон, податкових пільг та інвестиційних фондів.

Зростання глобалізації й технологічного прогресу також вплинуло на генезис теорій і моделей міжнародного інвестування та інвестиційної поведінки в Україні, зумовивши появу нових інвестиційних інструментів та стратегій, таких як криптовалюти, онлайн-торгівля та краудфандинг. Нарешті, важливим аспектом генезису теорій і моделей міжнародного інвестування та інвестиційної поведінки в Україні є вплив міжнародних організацій та угод, таких як Європейський союз, Світовий банк та Міжнародний валютний фонд, які встановлюють стандарти та рекомендації щодо інвестиційної діяльності та регулювання фінансового ринку в Україні.

Крім того, слід зазначити, що генезис теорій і моделей міжнародного інвестування та інвестиційної поведінки в Україні також впливається геополітичними та економічними змінами в світі. Наприклад, геополітичні конфлікти, санкції, торгові війни та інші події на міжнародній арені можуть вплинути на рішення інвесторів та їх інвестиційну стратегію в Україні. Також важливим є внутрішні чинники, такі як рівень корупції, стабільність законодавства та економічна політика в країні, які впливають на інвестиційний клімат і створюють умови для розвитку вітчизняного ринку капіталу.

Додатковим аспектом в контексті генезису теорій і моделей міжнародного інвестування в Україні є роль інституційних змін та розвиток фінансової інфраструктури. Перехід до більш прозорих та ефективних фінансових систем, розвиток бірж та фондового ринку, а також посилення нагляду і регулювання з боку відповідних органів можуть сприяти привабленню іноземних інвесторів та залученню внутрішніх ресурсів для економічного зростання України.

Проблеми інвестування завжди були в центрі економічної науки. Це обумовлено тим, що інвестиції торкаються глибинних основ господарської діяльності, визначаючи процес економічного зростання в цілому. Вперше ідея

про необхідність інвестування з'явилася в працях меркантилістів, які стверджували, що саме активізація грошових потоків є ключем до подолання економічних проблем.

Меркантилісти почали дискусію про необхідність інвестування, яка була подальше розроблена фізіократами, які досліджували механізм аналізу доходів та витрат в сільському господарстві. Англійська економічна школа також внесла значний внесок у розвиток теорії інвестицій. У праці Адама Сміта «Дослідження про природу і причини багатства народів» акцент зроблено на аналізі національного доходу, а інвестиції розглядаються як складова цього процесу.

А. Сміт розглядає інвестиції як вкладення коштів, які призначені для створення виробничого обладнання або технічних покращень, він вважає, що заощадження інвестується в ці цілі, що підтверджує значення економії. Накопичення є основним джерелом збільшення заощаджень, які потім перетворюються на інвестиційні ресурси.

Ця концепція про походження та необхідність інвестування розвивалася у працях представників класичної економічної школи: Ж.-Б. Сея, Д. Рікардо, А. Пігу, Дж. С. Мілля, А. Маршалла.

Ж.-Б. Сей сформулював «закон ринків», згідно з яким пропозиція товару завжди створює попит на нього («товари обмінюються на товари»), отже, попит дорівнює пропозиції. Свій закон він сформулював, виходячи з положення А. Сміта про три види доходу. В А. Сміта походження цих видів доходу пояснювалося економією праці, а Ж.-Б. Сей стверджував, що кожен з трьох факторів виробництва (земля, праця, капітал) породжує відповідний дохід. Автором закону заперечувалася, в принципі, можливість кризи в економіці. Заощадження не знайшли відображення в його творах. Але якщо врахувати, що частина доходу може зберігатися, то легко побачити, що попит при цьому знизиться та рівновага порушиться.

Для представників класичної школи характерне підтримання ідеї ефективності ринкової системи, вважаючи, що ринок сам регулює ресурси, а

рівновага досягається через такі засоби, як процентні ставки, заробітна плата і ціни. Представники нової класичної школи наголошували, що не весь дохід витрачається на споживання, а частина зберігається. А. Маршалл, як представник неокласичної школи, висловлював думку, що економічний розвиток підштовхує людей до заощадження, а збільшення можливостей для інвестування призводить до збільшення надлишку виробництва, що стимулює заощадження.

Здійснення процесу заощадження можливе тільки за наявності різниці між отримуваним доходом і поточними витратами. Його попередники помилково вважали, що цей процес здійснюють лише заможні люди, оскільки заощадження формуються шляхом отримання доходу з капіталу, що є в обігу. А. Маршалл вважав, що джерелом накопичення є надлишок доходу, незалежно від того, чи отримується він з капіталу, ренти або заробітної плати. А. Маршалл визнавав, що бажання здійснювати заощадження, тобто накопичувати багатство, залежить від далекоглядності, від його здатності уявити собі майбутнє.

Внаслідок різниці між доходом і витратами виникає розбаланс між попитом і пропозицією, оскільки витрати суспільства можна розглядати як сукупний попит на товари та інвестиції. Проте механізм впливу процентних ставок сприяє вирівнюванню запланованих інвестицій і рівня заощаджень, коли обсяги виробництва досягають природного рівня для даної економічної системи. А. Маршалл аргументував, що процентна ставка зв'язує заощадження і інвестиції, а також є ключовим чинником у регулюванні рівня заощаджень. Висока ставка процента спонукає до більшого заощадження, тоді як зниження ставки приводить до збільшення споживання в найближчому майбутньому. Процентна ставка вважається автором еквівалентом грошей доходу, отриманого від капіталу.

А. Маршалл також проводить відмінність між основним і оборотним капіталом, погоджуючись при цьому з трактуванням цієї класифікації, висунутої Дж. С. Міллем. Запаси капіталу фірм в короткостроковому періоді вважаються у А. Маршалла постійними, тому інвестиції розглядаються лише в

довгостроковій перспективі. У «зростаючій» галузі виявляється і використовується економія від масштабу. Репрезентативна ж фірма продовжуватиме розширення виробництва до тих пір, поки отримуватиме позитивну квазіренту (цей термін автором вживається стосовно доходу, що отримується із створених людиною машин і знарядь праці). Коли процес відбуватиметься без істотних зовнішніх впливів, галузь повинна перейти до стаціонарної довгострокової рівноваги. Умовою рівноваги А. Маршалл назвав рівність між минулими і поточними капітальними витратами, з одного боку, і дисконтованою величиною майбутніх чистих доходів – з іншого.

Розроблена А. Маршаллом кількісна теорія відображає вплив кількості (пропозиції) грошей на розмір і характер інвестицій в країні. Е. Хансен, аналізуючи її, вказує на існування взаємозв'язку між інвестиційною активністю та кількістю грошей, що є в обігу. Для доказу вказаного твердження Е. Хансен вводить в аналіз поняття «бажаний запас грошей» (L) і «реальний запас грошей» (M). Реальний запас – кількість грошей, що є в обігу в даний період. Бажаний запас – збільшений реальний запас на величину $L - M$. Згідно викладеної вище теорії рівноваги до чергового збільшення грошової маси ці величини перебувають в стані рівноваги, а після її зростання ситуація вважається нестабільною. Додаткова пропозиція грошей може мати один із трьох наслідків :

1. Збільшення витрат на товари для споживання або інвестиційні товари призводить до збільшення обсягу виробництва. Це призводить до збільшення доходу для факторів виробництва. Таким чином, заходи грошово-кредитного регулювання, які збільшують грошову масу, можуть призвести до зростання доходу, зайнятості та виробництва.

2. Збільшення продажів цінних паперів банками фізичним особам за вигідних умов може призвести до зростання цін на облігації, але не обов'язково до збільшення доходу, виробництва чи цін на товари. Зростання цін на облігації може вплинути на зниження процентних ставок, що може підштовхнути до інвестицій в нерухомість через покращення умов на ринку капіталу, завдяки

високій ліквідності. Це може призвести до зростання інвестицій в основний капітал через підвищення споживчих витрат тривалого користування.

3. Зниження ставки процента внаслідок монетизації непогашених облігацій, яке може спонукати населення до збереження значної частини своїх активів у формі грошей. За даних обставин має місце слабе стимулювання до розширення інвестицій в житлове будівництво або в інші форми накопичення капіталу. Але це не призводить до повної відсутності інвестиційної діяльності.

Внаслідок реалізації будь-якого з трьох описаних вище варіантів грошові надлишки викликають збільшення грошових витрат, що перевищують поточний грошовий дохід, внаслідок зростання кількості грошей. Індивіди прагнуть позбавитися від «додаткової» кількості грошей, результатом чого стає зростання цін і доходів. Додаткові гроші стають «потрібними». У цей момент реальна кількість грошей стає бажаною, а рівновага відновлюється.

З огляду на варіанти поведінки ринку у разі збільшення пропозиції грошей, можна виокремити кілька можливих сценаріїв :

1. Механізм відновлення рівноваги передбачає збільшення кількості товарів і послуг на ринку, що є неможливим без додаткових інвестицій. У цьому випадку «зайві» гроші стають стимулом для інвестицій.

2. Додаткові гроші можуть сприяти індивідам до накопичень, які через певний проміжок часу перетворюються на інвестиційні ресурси, в порівнянні з першим випадком, де цей процес відбувається швидше.

А. Маршалл у своїй кількісній теорії зазначав, що процеси заощаджень та інвестування мають значення. Це відображено у рівнянні, запропонованому ним:

$$M = k * Y \text{ або } M = k * P * O \quad (1.1)$$

де М – обсяг грошей в обігу;

Р – середньозважений рівень цін;

О – обсяг виробленої продукції;

k – коефіцієнт, що відображає перевагу ліквідності або бажання утримувати гроші замість їх витрачання на товари.

Цей коефіцієнт впливає на інвестиційну активність: його зростання означає зменшення попиту на товари, що призводить до переміщення попиту з товарів на гроші. Це, в свою чергу, спричиняє зниження доходів та скорочення виробництва, відкриваючи період заощаджень. Однак падіння доходів веде до того, що прагнення до ліквідності задовольняється, і з часом зменшення цін та виробництва припиняється, а заощаджені гроші знаходять шлях до інвестицій.

Згідно з класичною школою, інвестиції є функцією норми відсотка, причому ця функція є спадною: чим вищий рівень відсоткової ставки, тим нижчий рівень інвестицій. Таким чином, інвестиції є доповненням до витрат, що заповнюють «пробіл» в споживанні, створений заощадженнями.

Представники класичної економічної школи вважали, що ефективний вплив всіх економічних факторів (праці, землі, капіталу) можливий лише за умови досягнення рівноваги між попитом і пропозицією, яку забезпечує «досконала» конкуренція та вільний рух цін. З цього витікала вимога невтручання держави в економічні процеси.

Однак основні принципи класичної теорії виявили свою недієздатність під час Першої світової війни та Великої депресії, коли відбулися значні зміни в економічній ситуації: процеси монополізації та зростаюча необхідність державного регулювання. Криза спростувала уявлення про ідеальну ефективність ринку; всупереч класичним уявленням, ринок не зміг самостійно відновити рівновагу. Тривала економічна криза 30-х років у США та країнах Західної Європи призвела до поширення кейнсіанської теорії, яка знаменувала перехід від мікроекономічного до макроекономічного аналізу. Її автор Дж. М. Кейнс стверджував, що, якщо ринок розглядати як єдину систему, то слід почати вивчення з найзагальніших економічних залежностей, які пов'язують різні показники, кожен з яких характеризує певний аспект ринку.

Основні ідеї теорії Дж. М. Кейнса викладені у його роботі «Загальна теорія зайнятості, відсотка і грошей». Як і представники класичної школи,

Кейнс аналізує такі економічні категорії, як дохід, заощадження, інвестиції та споживання, однак він зосереджується більше на вивченні впливу інвестицій на рівень зайнятості.

Згідно з висновками Дж. М. Кейнса, заощадження та інвестиції рівні за величиною, але здійснюються різними суб'єктами. Кейнсіанська теорія зайнятості заперечує, що ставка відсотка врівноважує заощадження та інвестиції, оскільки їхні суб'єкти є різними групами, які ухвалюють рішення з різних причин, і для суб'єктів заощаджень ставка процента зазвичай не має значення.

Кейнсіанці не погоджуються з поглядами класичної школи, яка стверджує, що збільшення заощаджень автоматично сприяє зростанню інвестицій. Ключова ідея полягала в тому, що саме інвестиції, а не заощадження, змінюють рівень доходів. Заощадження, за Кейнсом – це різниця між доходом та витратами на споживання, а інвестиції — це будь-який приріст вартості капітального майна, що включає основний, оборотний чи ліквідний капітал.

Основними факторами, що визначають рівень інвестицій, є очікувана норма чистого прибутку та реальна процентна ставка. Інвестиції стануть вигідними, якщо норма чистого прибутку буде вищою за ставку відсотка, а розмір інвестицій залежатиме від величини цього перевищення. Норма прибутку, у свою чергу, залежить від витрат на придбання та експлуатацію основного капіталу, податків для підприємців, технічного прогресу, наявності виробничих потужностей та «очікувань», що формуються на основі загальних умов підприємництва та довіри до бізнесу. Зміни в цих чинниках призводитимуть до коливань витрат на інвестиції.

Перша половина XX століття стала етапом інтенсивних дискусій та глибоких суперечок в економічній науці. Водночас із постаттю Дж. М. Кейнса важливу роль відігравав і Ф. фон Хайек, який був прихильником австрійської «міжтимчасової» теорії вартості. Згідно з цією теорією, в умовах вільного ринку завжди досягається повне використання ресурсів, хоча це відбувається не негайно, а поступово. Основою цієї теорії є розробки щодо капіталу та

відсоткових ставок, що розвивають неокласичні уявлення про вартість, де статичну рівновагу замінює динамічний підхід. Згідно з Хайеком, ставка процента виступає як ціна, яка врівноважує заощадження та інвестиції відповідно до «міжтимчасових» переваг індивідів. Він вважав, що заощадження поступово перетворюються на інвестиції, на відміну від Кейнса, який стверджував, що це можливо лише за умов стабілізаційної політики.

Р. Харрод, розвиваючи динамічну версію кейнсіанської теорії, також наголошував на важливості заощаджень та інвестицій для економічного розвитку. Він запропонував модель економічного зростання, в якій центральним є поняття норми заощаджень та коефіцієнта капіталу, що визначають темп зростання економіки. Харрод вважав, що існує певний «забезпечений» темп зростання, який відповідає стандартній нормі заощаджень за певного коефіцієнта капіталу, а також оптимальний (природний) темп, який має визначатися економічною політикою та вимагати від суспільства певного рівня заощаджень. Різниця між забезпеченим і оптимальним темпами зростання, на думку Харрода, є основою «кейнсіанських труднощів» – нестачі агрегованого попиту та безробіття. Для подолання цієї різниці Харрод пропонував активну монетарну політику, що регулює рівень заощаджень та інвестицій, а також контроль за зовнішньою торгівлею та рухом капіталу. Однак механізм впливу грошово-кредитної динаміки не був детально досліджений Р. Харродом. Це питання глибше розглянув Дж. Тобін, видатний економіст XX століття. Кейнсіанська теорія економічного зростання, яку розробив Р. Харрод, передбачає жорсткі обмеження попиту на фактори виробництва та їх неможливість взаємного заміщення. За цією концепцією, це зростання є вкрай нестабільним і призводить до дисбалансу в економіці. Натомість Дж. Тобін пов'язує стабільність зростання не лише з заміщенням виробничих факторів (реальними інвестиціями), а й із наявністю фінансових інвестицій, що дозволяють взаємне заміщення активів. Він описав, як доходність інвестицій у реальний капітал залежить від пропозиції певних фінансових активів.

Тобін також вводить в аналіз альтернативні активи, які можуть стати джерелом вкладень для приватного сектору, зокрема гроші та урядові зобов'язання, що рівні між собою. Багатство приватного сектора, за його оцінками, перевищує національне багатство на суму державного боргу. В рамках свого дослідження Тобін аналізує співвідношення між забезпеченим та оптимальним темпами економічного зростання.

Е. Хансен у своєму аналізі використовує інвестиційну функцію, споживчу функцію та функцію переваги ліквідності для визначення категорій доходу, споживання та інвестицій. Він доводить, що еластичність інвестиційної та споживчої функцій має зворотний зв'язок з еластичністю функції переваги ліквідності: чим більше грошей люди заощаджують, тим менше вони споживають або інвестують. Таким чином, економічна теорія сформулювала систему поглядів на механізми інвестування. Використання різних наукових підходів у дослідженні інновацій свідчить про їхню правомірність та актуальність для практики.

1.3. Зарубіжний досвід державного регулювання інвестиційної діяльності

В умовах глобалізації та економічної невизначеності особливо важливим стає вивчення зарубіжного досвіду розвитку інвестиційного потенціалу країн світу. Для стимулювання інвестицій в Україні особливе значення має успішний досвід як розвинених країн (США, Великобританія, Ірландія, Китай, Канада, Німеччина), так і постсоціалістичних країн (Угорщина, Польща), де ринкові та економічні процеси динамічно розвиваються.

Аналізуючи зарубіжний досвід розвинених країн можна виділити наступні напрями стимулювання інвестиційної активності:

- податкове стимулювання;
- амортизаційне стимулювання;
- захист та державна підтримка інвестицій;
- розвиток інноваційної діяльності [58,59,82,83].

З метою залучення ресурсів багато країн застосовують податкові пільги. Найпоширенішим інструментом податкового стимулювання є інвестиційний податковий кредит, який являє собою відстрочення або знижку на податок на прибуток для інвестицій у нові технології та інновації. Розмір інвестиційного податкового кредиту визначається у відсотках від вартості інвестицій і варіюється у розвинених країнах від 10-15% (Канада) до 100% (США та Ірландія).

Заходи стимулювання інвестиційної активності в деяких розвинутих країнах:

США:

- скорочений термін амортизації при здійсненні НДДКР;
- підтримка інновацій;
- 100% інвестиційний податковий кредит в енергетичній галузі;
- знижка з податку на прибуток на інвестиції в НДДКР;
- податкові знижки на приріст інвестицій;
- чітка система захисту прав інвестора.

Польща:

- субсидування інвестицій у розмірі до 50% від максимального обсягу державних інвестицій в регіоні;
- субсидування новостворених робочих, підготовки і навчання найманих працівників.

Угорщина:

- неподаткові пільги у формі безвідсоткових кредитів, субсидій, гарантій для інвестиційних експортно – орієнтованих проектів;
- спрощення процедури реєстрації компаній, отримання дозволів від регулюючих органів для здійснення інвестицій;
- надання неподаткових пільг депресивним територіям, підвищення кваліфікації трудових ресурсів, захист довкілля.

Великобританія:

- створення вільних і підприємницьких зон, пільгові умови отримання віз і посвідки на проживання для іноземних інвесторів, диверсифікація регіональної структури залучення іноземних інвестицій;
- інвестиційний податковий кредит;
- податкові пільги на НДДКР, прискорені норми амортизації.

Німеччина:

- зниження податкового навантаження при здійсненні інвестицій;
- підтримка інновацій.

Канада:

- стимулюється проведення НДДКР;
- податкові пільги для корпорацій, що включають: інвестиційний податковий кредит; прискорені норми амортизації; пільгові умови оподаткування активів.

Китай:

- стратегія залучення іноземних інвестицій, що забезпечила доступ до сучасних світових технологій, які приходять в країну разом з облаштуванням підприємств, створених виключно за рахунок коштів іноземних інвесторів;
- пільговий податковий режим в окремих районах країни для виробничих підприємств, орієнтованих на експорт;
- податкові пільги на інвестиції в інфраструктуру, сільське господарство, захист навколишнього середовища.

Ірландія:

- зниження податку на прибуток до 10%, звільнення від сплати ПДВ, мита для підприємств, що створюють нові робочі місця для в пріоритетних галузях;
- скасування податку на прибуток на виробництво експортної продукції;
- відміна на 2 роки прибуткового податку з суми, що спрямовується на створення нових підприємств;

– для залучення іноземних інвесторів ставка корпоративного податку знижена з 16% до 12,5%, інвестиційний податковий кредит на рівні 100%.

У Великобританії підприємства отримують податкові пільги на інвестиції в науково-дослідні та дослідно-конструкторські роботи (НДДКР) шляхом зменшення оподаткованого прибутку на суму таких інвестицій. У США та Канаді існує 20% податковий кредит на приріст інвестицій, при цьому додаткові витрати на НДДКР, які підпадають під цю пільгу, не повинні перевищувати 50% від витрат за відповідний період. У Франції ж підприємства мають право зменшити суму податку на прибуток на 50% від різниці між інвестиціями в НДДКР звітного року та середнім рівнем інвестицій за два попередні роки, що дозволяє частково компенсувати витрати на ці інвестиції.

Досвід України з використання податкових пільг для стимулювання інвестицій у 1990-х роках виявився негативним через зловживання пільгами, такі як ухилення від податків і створення підприємств з мінімальними інвестиціями для отримання державних податкових переваг, а також через появу псевдоінвесторів.

Нині Податковий кодекс України передбачає податкові пільги, які повинні сприяти розвитку пріоритетних галузей економіки та підвищувати їх інвестиційну активність. Проте відсутність ефективного механізму контролю та відповідальності за правильне використання цих пільг перетворює ці інструменти фінансового оздоровлення на механізм викачування коштів з державного бюджету.

На фінансові можливості господарюючих суб'єктів у фінансуванні інвестицій значно впливають податкові навантаження, які в нашій країні є досить високими. Хоча сучасна податкова система України має деякі позитивні зміни, вона переважно виконує фіскальну функцію. У світовій практиці існують податкові преференції для підприємств, які інвестують в основні засоби, тоді як підприємства, що не здійснюють інвестицій, стикаються з підвищенням податкового навантаження. Наприклад, у Німеччині при сплаті податку на

нерухомість повністю амортизовані основні засоби, що використовуються, оподатковуються за первісною вартістю, а не за залишковою.

Що стосується інвестиційного податкового кредиту, то в Україні вже тривалий час намагаються передбачити механізм його реалізації у вітчизняному законодавстві. При цьому його розглядають як відстрочення сплати податку на прибуток з наступною поетапною сплатою відтермінованого зобов'язання та нарахованих процентів за користування у розмірі 50% річних облікової ставки Національного банку України. Надавати інвестиційний податковий кредит планується суб'єктам підприємницької діяльності, які здійснюють реалізацію інвестиційних, інноваційних, інфраструктурних проектів, що забезпечують конкурентні переваги вітчизняним компаніям та товарам, сприяють залученню іноземних інвестицій, розвитку українських підприємств та товарів, створенню нових робочих місць, впровадженню передових енергозберігаючих технологій, розвитку транспортної інфраструктури. Проте механізм надання інвестиційного податкового кредиту у вітчизняному законодавстві досі не закріплений.

Використання амортизаційних пільг для стимулювання інвестицій пояснюється тим, що амортизаційні відрахування в світовій практиці є основним джерелом фінансування інвестицій, тоді як в Україні основну роль відіграє прибуток. У світовій практиці для стимулювання інвестицій застосовується прискорена амортизація через штучне скорочення терміну експлуатації основних засобів або через збільшені амортизаційні відрахування протягом кількох років з подальшим їх зменшенням. В Україні ж амортизаційні відрахування все частіше використовуються на поточні споживчі потреби, що зменшує їх інвестиційну функцію.

Успіх інвестиційного розвитку в світовій практиці також пов'язаний з державною підтримкою та захистом інвестицій, які створюють сприятливий інвестиційний клімат і визначають привабливість країн, регіонів та компаній.

Великобританія є лідером серед розвинених країн світу завдяки найпривабливішому інвестиційному режиму. Законодавство цієї країни не накладає спеціальних обмежень на іноземні фізичні та юридичні особи щодо

володіння нерухомістю на її території, тому іноземні інвестори можуть вільно обирати місця для розміщення своїх капіталовкладень. Крім того, інвестори приваблюються розміром ринку, політичною і економічною стабільністю, а також розвиненою інфраструктурою.

США також є прикладом країни з чіткою системою захисту прав інвесторів. Законодавство забезпечує можливість відшкодування шкоди власникам прав на об'єкти інтелектуальної власності, завданої третіми особами, причому розмір відшкодування не може бути меншим за очікуваний прибуток від продажу ліцензії на використання прав власності.

Щодо досвіду стимулювання залучення іноземного капіталу, варто звернути увагу на Китай, де державна інвестиційна політика спрямована на відкриття нових каналів фінансування, рівняння підходів до закордонних і вітчизняних виробників, активне залучення капіталів від транснаціональних корпорацій, оптимізацію структури іноземних інвестицій, заохочення інвестицій в центральні та західні регіони, агросферу, гідромеліорацію, транспорт, енергетику, видобуток сировини та охорону навколишнього середовища, а також покращення інвестиційного середовища.

Для України можуть бути корисними досвід Польщі та Угорщини, які є лідерами Західної Європи у залученні прямих іноземних інвестицій. Ефективним способом державного регулювання інвестиційної діяльності Польщі є системне застосування таких організаційно-економічних заходів, як забезпечення дотримання діючих норм регулювання інвестиційної діяльності, створення сприятливого інвестиційного середовища в країні для іноземних інвесторів, використання коштів маркетингового «просування» для створення позитивного інвестиційного іміджу держави, система фінансової підтримки інвестицій Польщі, що стосується як інвесторів (у вигляді субсидій) так і місцевих органів влади (допомога в організації (поліпшенні) регіональної інфраструктури).

Відкритою для іноземних інвестицій є економіка Угорщини, в якій діяльність зарубіжних інвесторів дозволена майже у всіх її галузях. Угорщина

приєдналася до антидискримінаційних заходів Європейського Союзу, тому ніяких спеціальних пільг для іноземних інвесторів не існує. Податкові пільги надаються для інвестицій в науку. Всі витрати в сфері науково-дослідницької діяльності вилучаються з бази оподаткування.

Інвесторам можуть надаватися неподаткові пільги у вигляді безвісоткових кредитів та субсидій, які розглядаються індивідуально на основі аналізу інвестиційних проектів. Це стосується проектів, що сприяють розвитку експортного потенціалу, депресивних територій, промислових зон зовнішньої торгівлі, регіонів з високим рівнем безробіття та охорони навколишнього середовища.

Інновації відіграють важливу роль у стимулюванні інвестиційної активності підприємств, оскільки вони забезпечують економічні та соціальні вигоди в майбутньому, що є головною метою інвестицій. Світовий досвід свідчить, що розвиток інновацій залежить від стану фундаментальної і прикладної науки, а також від комерційного попиту на інновації. Головним інструментом державної підтримки інновацій є фінансування науки. Євросоюз рекомендує своїм членам підвищити витрати на науку до 2,5% від валового внутрішнього продукту.

У Польщі система фінансової підтримки інвестицій передбачає, що інвестиції повинні сприяти впровадженню нових технологій, які дозволяють виготовляти сучасні та конкурентоспроможні товари чи послуги, відповідно до актуальних екологічних вимог. В Німеччині фінансування проектів з федерального бюджету здійснюється через цільові програми Федерального міністерства освіти, науки, досліджень і технологій. Підтримка інновацій в Німеччині в основному орієнтована на малі та середні підприємства, що працюють у сфері споживчих товарів і послуг. Малі інноваційні компанії швидше впроваджують нововведення з меншими інвестиціями і більш гнучко реагують на зміни в попиті населення.

Аналіз досвіду інших країн дозволяє виділити такі перспективні напрямки регулювання інвестиційної діяльності, які можуть бути корисні для

нашої країни та сприяти стимулюванню інвестиційної активності на сучасному етапі розвитку економіки:

1. Розробка єдиної довгострокової стратегії для забезпечення сталого соціально-економічного розвитку.
2. Створення сприятливого інвестиційного клімату для залучення іноземних інвестицій і збільшення їх частки у виробництві експортних товарів.
3. Розвиток інфраструктури за рахунок інноваційних проектів, реконструкція та створення нових екологічно чистих виробництв.
4. Залучення інвестицій у ключові галузі для розширення конкурентного середовища, розвитку приватизації та підприємництва.
5. Інвестування в підприємства, які потребують оновлення основного капіталу і мають значний інноваційний потенціал для збільшення обсягів виробництва.
6. Забезпечення рівних умов для всіх інвесторів та захист прав власності.
7. Стимулювання інвестицій через податкові та неподаткові пільги, амортизаційну політику і пільгові інвестиційні кредити.
8. Удосконалення державної інноваційної політики для формування нормативно-правової бази, фінансування інноваційних програм і проектів, формування інноваційної інфраструктури та підготовки кадрів для інноваційної сфери.
9. Впровадження програм підтримки інвестицій за кордоном та сприяння міжнародному інвестуванню.
10. Поліпшення регіональних схем стимулювання інвестиційної діяльності [58,59,60,61,81,82,83].

На території України для іноземних інвесторів запроваджується національний режим інвестиційної та господарської діяльності, за винятком випадків, визначених українським законодавством та міжнародними угодами.

Для певних підприємств, які реалізують інвестиційні проекти з іноземними інвестиціями у рамках державних програм розвитку пріоритетних

секторів економіки, соціальної сфери та територій, можуть бути встановлені пільгові умови для інвестиційної та іншої діяльності.

Згідно з українськими законами, можуть визначатися території, де діяльність іноземних інвесторів і підприємств з іноземними інвестиціями може бути обмежена або заборонена, з метою забезпечення національної безпеки.

Для суб'єктів господарської діяльності, які реалізують інвестиційні проекти в зазначених галузях з залученням іноземних інвестицій, українське законодавство може передбачати додаткові державні гарантії для захисту іноземних інвестицій, включаючи гарантії проти змін у законодавстві.

Якщо в майбутньому законодавство України щодо іноземних інвестицій або закони, які забезпечують державні гарантії, будуть змінені, то протягом десяти років з моменту набрання чинності цими змінами на вимогу іноземного інвестора залишаться в силі гарантії захисту іноземних інвестицій, встановлені законами України, які їх надають. Гарантії, пов'язані із застосуванням «зеленого» тарифу, діють протягом усього терміну його використання.

Правила і зобов'язання сторін угоди про розподіл продукції підпорядковуються законодавству України, що діяло на момент укладення цієї угоди. Аналогічно, для прав і обов'язків сторін договору купівлі-продажу електричної енергії за «зеленим» тарифом застосовується законодавство, чинне на дату набрання чинності Законом України, який вносить зміни щодо підтримки виробництва електричної енергії з альтернативних джерел. Ці гарантії не поширюються на зміни в законодавстві, що стосуються оборони, національної безпеки, податків, громадського порядку та охорони навколишнього середовища.

Державні гарантії захисту інвестицій, що стосуються ставок рентної плати за використання надр для видобутку природного газу (незалежно від його походження), згідно з пунктом 252.20 статті 252 Податкового кодексу України, поширюються на період з 1 березня 2022 року до 1 березня 2032 року. В цей час ставки рентної плати за видобуток природного газу, включаючи газ, видобутий із нових свердловин, не підлягають підвищенню, і не можуть бути застосовані

коригуючі коефіцієнти або інші механізми, які можуть скоротити термін дії цих ставок чи скасувати їх, що призведе до збільшення податкових зобов'язань у порівнянні з показниками, розрахованими згідно з Податковим кодексом України на 1 березня 2022 року. Однак зазначені гарантії не поширюються на зміни в законодавстві, пов'язані з питаннями оборони, національної безпеки, забезпечення громадського порядку та охорони навколишнього середовища.

Державні гарантії захисту інвестицій, що стосуються рентної плати за видобуток природного газу (незалежно від його джерела), згідно з пунктом 252.20 статті 252 Податкового кодексу України, діють у період з 1 березня 2022 року до 1 березня 2032 року. У цей проміжок ставки рентної плати за видобуток природного газу, включаючи газ з нових свердловин, не можуть бути підвищені, і не допускаються коригуючі коефіцієнти чи інші механізми, що можуть призвести до зменшення терміну дії цих ставок або їх скасування, що, в свою чергу, призвело б до збільшення податкових зобов'язань у порівнянні з розрахунками, зробленими відповідно до Податкового кодексу України станом на 1 березня 2022 року. Однак ці гарантії не поширюються на зміни в законодавстві, які стосуються оборони, національної безпеки, забезпечення громадського порядку та охорони навколишнього середовища.

Іноземні інвестори мають право на компенсацію збитків, які включають упущену вигоду та моральну шкоду, спричинену діями, бездіяльністю або неналежним виконанням обов'язків державними органами України чи їх посадовими особами, що передбачені законодавством. Однак, упущена вигода інвесторів з великими інвестиціями за спеціальним інвестиційним договором не підлягає відшкодуванню у разі невиконання або неналежного виконання зобов'язань з боку Кабінету Міністрів України або органу місцевого самоврядування, який є стороною такого договору.

Виплата компенсації іноземному інвестору, що виникає внаслідок дій, описаних у першій частині цієї статті, визначається на момент фактичного виконання рішення про відшкодування збитків. Сума компенсації повинна бути виплачена в тій валюті, в якій були здійснені інвестиції, або в іншій валюті, що

є прийнятною для іноземного інвестора відповідно до українського законодавства. З моменту виникнення права на компенсацію і до моменту її фактичної виплати на цю суму нараховуються відсотки, які розраховуються за середньою ставкою, за якою лондонські банки надають кредити першокласним банкам на ринку євровалют.

Якщо іноземний інвестор припиняє свою інвестиційну діяльність, він має право на повернення своїх інвестицій у натуральному вигляді або в валюті інвестування протягом шести місяців з моменту припинення. Сума повернення повинна відповідати фактичному внеску (з урахуванням можливого зменшення статутного капіталу) без сплати мита. Крім того, інвестор може отримати доходи від цих інвестицій у грошовій або товарній формі за ринковою вартістю на момент завершення інвестиційної діяльності, якщо інше не передбачено законодавством, міжнародними договорами України чи спеціальним інвестиційним договором, укладеним відповідно до Закону України "Про державну підтримку інвестиційних проектів із значними інвестиціями".

Іноземним інвесторам, після сплати всіх податків, зборів та інших обов'язкових платежів, гарантується швидкий і безперешкодний переказ їх прибутків, доходів та інших коштів в іноземній валюті за кордон, якщо ці кошти були отримані на законних підставах внаслідок іноземних інвестицій. Процедура переказу прибутків, доходів та інших коштів, отриманих від іноземних інвестицій, регулюється Національним банком України.

Підприємства з іноземними інвестиціями та банківські установи подають статистичну звітність про іноземні інвестиції відповідно до вимог законодавства.

Оподаткування митом активів, що ввозяться в Україну як внесок іноземного інвестора до статутного капіталу підприємств з іноземними інвестиціями (за винятком товарів, призначених для продажу або використання, не пов'язаного безпосередньо з підприємницькою діяльністю), здійснюється відповідно до правил, визначених Митним кодексом України.

Підприємства з іноземними інвестиціями самостійно встановлюють умови для реалізації своїх товарів (робіт, послуг), включаючи їхню ціну, якщо інше не визначено українським законодавством. Товари таких підприємств не потребують ліцензування або квотування, якщо вони сертифіковані як продукція власного виробництва відповідно до порядку, затвердженого Кабінетом Міністрів України. Експорт товарів, що підпадають під спеціальний режим, проводиться згідно з українським законодавством.

Захист і реалізація прав інтелектуальної власності для підприємств з іноземними інвестиціями здійснюється відповідно до українського законодавства. Ці підприємства мають право самостійно вирішувати питання патентування (реєстрації) своїх винаходів, промислових зразків, товарних знаків та інших об'єктів інтелектуальної власності за кордоном, дотримуючись вимог українського законодавства.

Іноземним інвесторам надається право здійснювати господарську діяльність, пов'язану з використанням об'єктів державної або комунальної власності, які передаються в концесію, на основі відповідного законодавства України через укладення концесійного договору.

Інвестори можуть укладати угоди (контракти) щодо спільної інвестиційної діяльності (виробничої кооперації, спільного виробництва тощо), які не передбачають створення юридичної особи, згідно з українським законодавством.

Господарська діяльність, що базується на договорах, регулюється законодавством України. Сторони, які укладають ці договори, зобов'язані вести окремий бухгалтерський облік та складати звітність щодо операцій, пов'язаних із виконанням умов договорів, а також відкривати окремі банківські рахунки для розрахунків за ними. Договори повинні бути зареєстровані у встановлені Кабінетом Міністрів України строки та порядку. Щодо оподаткування митом майна, яке ввозять в Україну іноземні інвестори на термін не менше трьох років для інвестування на підставі зареєстрованих договорів, це здійснюється згідно з нормами Митного кодексу України.

Особливості регулювання іноземних інвестицій у вільних економічних зонах визначаються законодавством України про ці зони. Правовий режим іноземних інвестицій у таких зонах не повинен бути менш вигідним для інвестування та ведення бізнесу, ніж те, що передбачено цим Законом. Конфлікти між іноземними інвесторами та державою щодо державного регулювання іноземних інвестицій і діяльності підприємств з іноземними інвестиціями розглядаються в судах України, якщо міжнародні договори України не передбачають інше. Усі інші спори можуть розглядатися в судах України або, за згодою сторін, у третейських судах, в тому числі за межами країни.

Висновки до розділу 1.

У першому розділі кваліфікаційної роботи було досліджено теоретичні основи іноземного інвестування, які відіграють важливу роль у розвитку економіки України. Іноземні інвестиції виступають критично важливим чинником, що сприяє модернізації виробництва, створенню нових робочих місць і інтеграції України в глобальну економіку. Було проаналізовано основні типи іноземних інвестицій, сформовано їх класифікацію.

Особливу увагу приділено механізмам залучення іноземних інвестицій, серед яких ключовими є правове регулювання, інвестиційні стимули та формування сприятливого інвестиційного клімату. Аналіз сучасних тенденцій в іноземному інвестуванні в Україні показує, що, незважаючи на численні виклики, країна має значний потенціал для залучення іноземних капіталів, що є необхідним для економічного зростання та підвищення конкурентоспроможності.

Таким чином, розуміння теоретичних аспектів іноземного інвестування є основою для подальшого дослідження практичних механізмів їх реалізації в Україні, а також для формування рекомендацій щодо покращення інвестиційного клімату в країні.

РОЗДІЛ 2. ТРАНСФОРМАЦІЯ ІНОЗЕМНОЇ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІД ВПЛИВОМ ПОВНОМАШТАБНОГО ВТОРГНЕННЯ В УКРАЇНИ

2.1. Сучасний стан та проблеми іноземного інвестування в Україні

Досвід багатьох країн світу показує доцільність залучення інвестицій. Для України, як і для інших постсоціалістичних країн, існує ряд перешкод на шляху здійснення цього процесу. До них можна віднести відсутність сприятливого інвестиційного клімату в країні; недосконалість ринкового механізму економіки; нестабільність політичної ситуації; низький рівень ділової і професійної кваліфікації підприємців; недостатньо привабливі інвестиційні проекти і разом з тим нестача зацікавлених партнерів. Крім того, на інтенсивність інвестиційних потоків впливає податкова система; відсутність діючої системи страхування інвестицій; надмірна монополізація економіки; а також високий рівень інфляції.

Сьогодні від ефективності інвестиційної політики залежать стан виробництва, положення і рівень технічної оснащеності основних засобів підприємств, можливості структурної перебудови економіки, рішення соціальних і екологічних проблем. Інвестиції є основою для розвитку підприємств, окремих галузей і економіки в цілому.

З часу становлення незалежності України науковці приділяють велику увагу створенню ефективної системи залучення прямих іноземних інвестицій. Водночас Україна знаходиться серед країн з непривабливим інвестиційним кліматом, про що свідчить ряд міжнародних рейтингів. Для України значення іноземних інвестицій постійно зростає, адже вони є запорукою сталого економічного розвитку, котрий забезпечить скорочення розриву в головних макроекономічних показниках між нашою та розвиненими державами світу, допоможе сформувати умови для співпраці з іншими країнами. Якість життя

населення та інші характеристики розвитку суспільства також залежать від темпів економічного зростання країни, в тому числі від інвестицій [9].

Дослідження проблем іноземного інвестування в Україні, які проводилися науковцями, аналітиками та експертами, показали, що найбільш негативно на процес іноземного інвестування в Україні впливають несприятливий інвестиційний клімат та недосконалість законодавства. Серед інших недоліків системи залучення іноземних інвестицій можна виділити обмеженість (інколи недоступність) та суперечливість інформації про об'єкти інвестицій і процес їх оформлення, відсутність системного підходу до залучення іноземних інвестицій на рівні областей, міст та районів, неврегульованість інтересів інвесторів та національної економіки тощо.

Значна увага питанню наявних проблем залучення іноземних інвестицій приділяється і у нормативно-правових актах щодо розвитку інвестиційної діяльності України, що є позитивним фактом внаслідок:

- визнання на державному рівні існування цих проблем;
- закріплення на законодавчому рівні необхідності їх вирішення.

При цьому проблеми здійснення іноземного інвестування у них виділено практично ті ж самі, що й експертами:

- невизначеність інституційно-правового механізму залучення недержавних інвестицій, зокрема, розвитку державно-приватного партнерства;
- низькі темпи та недостатня державна підтримка впровадження високих технологій та інновацій;
- несприятливий інвестиційний клімат в Україні, у тому числі, внаслідок світової фінансово-економічної кризи, яка призвела до максимальної недоступності міжнародних фінансових ресурсів;
- недосконале законодавче забезпечення з питань захисту прав власності, адміністрування податків, виділення земельних ділянок, здійснення підприємницької діяльності в цілому;

– недостатній рівень державної підтримки інвестиційної діяльності та розвитку системи підготовки інвестиційних програм і проєктів для залучення державних інвестицій та ін.

За даними Держстату, іноземні інвестиції в Україні становлять найменшу частку фінансування капітальних інвестицій, яка в 2019 році досягла лише 0,3%. Основну частину інвестицій забезпечують власні кошти підприємств і організацій, чия середня частка в 2020 році становила 70%. Найвищий рівень іноземних інвестицій спостерігався у 2020 році, коли він склав 2,8% (9831,4 млн грн). Прямі інвестиції в українську економіку надходять від іноземних інвесторів з 76 країн світу. Основні обсяги прямих інвестицій у 2020 році були спрямовані на промислові підприємства (27,3%), а також на фінансові та страхові установи (26,1%). Основними країнами-інвесторами стали Кіпр (25,6%), Нідерланди (16,1%), Велика Британія (5,5%), Німеччина (4,6%), Віргінські острови (Велика Бритнія) (4,1%) та Швейцарія (3,9%). Згідно з даними Міністерства фінансів, у 2021 році більшість прямих інвестицій в Україну складала повернені кошти з офшорів та докапіталізація банків [3].

Серед чинників, які уповільнюють зростання іноземних інвестицій, можна виділити такі: глобальна фінансово-економічна криза, військові дії в Україні, а також корупційні прояви. Внаслідок військової агресії ряд найперспективніших регіонів для інвестування став недоступним. Це суттєво погіршило очікування інвесторів щодо майбутніх можливостей для інвестицій. Вказані проблеми ставлять перед Україною завдання активніше залучати нових інвесторів і забезпечувати стабільність для вже існуючих.

Іноземні інвестиції мають сприяти стабільному та збалансованому розвитку національної економіки, її структурним покращенням і підвищенню міжнародної конкурентоспроможності. Проте існує проблема: інвестиції здебільшого спрямовуються в уже прибуткові та розвинені галузі, що не зміцнює конкурентоспроможність країни на світовій арені. Важливо зосередити увагу на прямому залученні іноземних інвестицій у розвиток високотехнологічних та наукоємних виробництв, що допоможе розширити

експортний потенціал і підвищити конкурентоспроможність українських товарів. Це не означає, що варто ігнорувати зв'язки в традиційних секторах, таких як харчова та хімічна промисловість, сільське господарство, машинобудування, металургія та виробництво будівельних матеріалів, куди вже інвестували.

Протягом усього періоду незалежності України агросектор, певні промислові галузі, ІТ-сфера, фінансовий сектор і ринок нерухомості залишаються пріоритетами для іноземних інвесторів. Агросектор продовжує бути найпривабливішим напрямком, адже забезпечує високі прибутки і швидку окупність інвестицій, зокрема в олійній та безалкогольній промисловості. Популярними залишаються угоди на оренду землі, її обробку, а також придбання корпоративних прав і активів. Іноземні інвестори також звертають увагу на промислові галузі, особливо на переробну. Їх приваблює низька вартість робочої сили, вигідне географічне положення, наявність внутрішнього ринку сировини та розвинена інфраструктура. ІТ-сектор розвивається надзвичайно швидко; в минулому році Україна зайняла 31 місце у глобальному рейтингу стартап-екосистем. Київ посів 34 місце серед тисячі міст у рейтингу «StartupBlink», піднявшись за два роки на 29 позицій, випередивши такі міста, як Гельсінкі, Мюнхен і Шеньчжень. Інтелектуальний потенціал і можливості гнучкого ведення бізнесу в ІТ-сфері дуже привабливі для інвесторів. Інвестиції у фінансовий сектор і сектор нерухомості демонструють стабільну динаміку, адже їхня привабливість пояснюється передбачуваністю ризиків та можливістю маневрувати.

Залучення іноземних інвестицій на території України протягом її незалежності стало однією з основних цілей економічної діяльності, що підтверджується численними офіційними документами. Зокрема, йдеться про впровадження податкових пільг, які повинні надаватися інвесторам з урахуванням перспектив інноваційного розвитку в Україні, при цьому не завдаючи шкоди державному бюджету. Наразі Податковий і Митний кодекси, а також окремі закони передбачають державну цільову підтримку інвестиційних

проектів через звільнення від сплати імпортного мита, відстрочку та звільнення від ПДВ, а також інші податкові пільги. Крім цього, необхідно зміцнювати вже існуючі чинники, що визначають інвестиційну привабливість України, такі як відносно розвинена інфраструктура для реалізації інвестиційної діяльності (транспортна інфраструктура, підприємства будівельної індустрії, оптової та роздрібною торгівлі, аукціони, ярмарки, товарні біржі, торговельні дома, спеціальні державні органи регулювання ринку, фондові біржі, брокерські та страхові компанії тощо), значний за обсягом і структурою внутрішній ринок, розвинений науковий потенціал, а також висококваліфікована і відносно дешева робоча сила [4].

2.2. Інвестиційна поведінка транснаціональних корпорацій в умовах глобальної турбулентності

Інвестиційна діяльність на міжнародному рівні тісно пов'язана з експансією транснаціональних корпорацій, які активно переміщують частини виробничого циклу та маркетингу за кордон для зниження витрат і пошуку нових ринків.

Міжнародна корпорація – це організаційна форма великої компанії, що робить прямі іноземні інвестиції в різних країнах. Серед них виділяють транснаціональні корпорації (ТНК), де головна компанія має капітал однієї країни, а філії – в багатьох, і багатонаціональні корпорації (БНК), де головна компанія належить капіталам кількох країн. У сучасному світі важливішим є глобальний характер діяльності, інвестицій і прибутків.

Наразі налічується близько 40 тисяч ТНК з 206 тисячами філій за межами країн базування. ТНК контролюють 50-60% світової торгівлі, 80% патентів на нові технології і 70% валютних ресурсів на ринках розвинутих країн, при цьому внутрішньо фірмові операції складають близько третини світової торгівлі. На їх підприємствах працює близько 50 мільйонів людей, що складає кожного десятого зайнятого в розвинутих і країнах, що розвиваються.

Основні характеристики ТНК: інтернаціональний характер діяльності та використання капіталу; значний матеріальний і фінансовий потенціал; можливість великих інвестицій у НДДКР; різноманітність асортименту продукції; висока незалежність руху власного капіталу в порівнянні з національними процесами.

Міжнародний статус компанії визначається часткою продажів за межами країни базування, обсягами іноземних активів та їх часткою в загальних активах. У економічній літературі всі великі компанії з суттєвими потужностями, які здійснюють прямі інвестиції та мають стратегічні інтереси за кордоном, класифікуються як ТНК.

Переваги ТНК:

- доступ до нових джерел виробничих ресурсів;
- можливість уникнення митних бар'єрів;
- розширення меж внутрішнього ринку країни базування;
- використання економічних відмінностей між країнами шляхом швидких маневрів і переміщення виробництва в країни з дешевими сировиною та робочою силою;
- отримання більшого прибутку в країнах з низькими податковими ставками;
- оптимізація виробничих і збутових процесів відповідно до умов національних ринків;
- управління фінансовими балансами закордонних філій з урахуванням інтересів центрального офісу.

Інвестиції є ключовими для процвітання та стабільного розвитку економіки країни, забезпечуючи нові технології, інновації та робочі місця в умовах високої інфляції та безробіття. Міжнародні компанії мають значні фінансові ресурси, які можуть використовуватись у різних сферах. Диверсифікація дозволяє зменшити ризики та впроваджувати нові стандарти в міжнародній економічній діяльності.

Інновації забезпечують конкурентні переваги та можливість економії фінансових ресурсів для всіх підприємств, включаючи корпорації. Транснаціональні корпорації відіграють ключову роль в експорті інвестицій, оскільки завдяки інвестиціям вони можуть планувати свою діяльність на довгострокову перспективу, розробляти стратегії та виконувати свої місії й бізнес-плани. У сучасних умовах, які характеризуються економічною нестабільністю, міжнародні інвестиції набули більш електронного або віртуального формату. Пандемія COVID-19 стала серйозним викликом для світових економік, змусивши учасників міжнародних економічних відносин переглянути свої підходи до ведення бізнесу та інвестування, шукаючи нові напрямки та об'єкти, які були б прибутковими і найменш ризикованими. Високотехнологічні транснаціональні корпорації, особливо з країн, що розвиваються, таких як Азія, не зазнали значного впливу економічної кризи, викликаной пандемією. Це пов'язано з тим, що протягом останніх 10-15 років ці корпорації та залучені країни активно інвестували значні обсяги капіталу. Цей процес постійно регулювався національною економічною політикою, що дозволяло спрямовувати інвестиції у найбільш потребує галузі. Таким чином, країни-реципієнти змогли вирішити проблему недостатньо розвинених регіонів. Інвестиції використовувалися для розробки нових інноваційних продуктів, зокрема в галузі нових матеріалів, штучного інтелекту, генетичних досліджень і вакцин.

Сфера інновацій забезпечує конкурентоспроможність як корпорацій, так і країн-реципієнтів, за умови, що між учасниками міжнародних економічних відносин відбувається синергізм і співпраця. Інновації на початковому етапі є найбільш вигідними для учасників економічної діяльності, але вони не можуть існувати тільки в межах однієї країни, тому в певний момент інновації починають поширюватися по всьому світу.

Світова економічна система має значний потенціал, але водночас вона стикається з постійними коливаннями, невизначеністю та складними шляхами розвитку, особливо в умовах пандемії COVID-19. Для подолання наслідків

необхідно залучати значні фінансові, людські та інноваційні ресурси. Інноваційний аспект міжнародних інвестицій створює основи для подальшого обміну технологіями, інноваціями та ноу-хау як всередині країни, так і за її межами. Розвиток інновацій постійно взаємодіє з трьома основами сталого розвитку, що забезпечується впровадженням високих технологій, нових виробничих методів та стратегічного розвитку підприємств на різних рівнях – від глобального до локального.

Економічна система, особливо в світовому масштабі, постійно залежить від своїх складових, адже жодна система не може функціонувати в ізоляції; їй необхідне постійне співробітництво та взаємодія з іншими елементами згідно з її структурою. Міжнародні економічні відносини мають складну архітектуру, яка на сьогодні є вразливою і потребує надійного правового поля, що регулювало б діяльність її учасників відповідно до міжнародних норм та національного законодавства окремих країн. Незважаючи на фізичну ізоляцію держав під час пандемії COVID-19, що призвело до обмеження руху робочої сили, посилювався вплив електронної комерції та діяльності технологічно розвинених підприємств, які забезпечували функціонування логістичних систем між країнами. Відбувся розвиток комп'ютерних програм, автоматизованих виробничих систем, штучного інтелекту, роботизації, нових біотехнологій, інноваційних матеріалів та інших прогресивних технологій.

Сучасні економічні та соціальні процеси швидко трансформують глобальне середовище та його складові. Основними чинниками, що прискорюють розвиток нових форм функціонування та інновацій міжнародних економічних суб'єктів, є діджиталізація, поява «економіки океанів», обмежені ресурси, віртуальність і перехід від традиційної економіки до нових моделей в умовах Четвертої промислової революції.

Останні світові тенденції, економічні кризи, пандемія COVID-19 та швидкий розвиток інформаційно-технологічних інновацій призвели до формування нової економічної системи. Вона базується на нових технологіях збереження природних ресурсів, трансформації глобальної економічної

діяльності до нульового рівня викидів CO₂, впровадженні штучного інтелекту для взаємодії споживачів та постачальників, розвитку електричної залежності, роботизації та безпроводній комунікації.

В умовах невизначеності міжнародне інвестування можна визначити як переміщення капіталу, в тому числі інновацій, якщо ці інновації є критично важливими для учасників міжнародних економічних відносин, які переміщують їх з однієї країни до іншої з метою отримання прибутку або інших вигід. Інноваційний аспект міжнародного інвестування транснаціональних корпорацій можна оцінити за значними обсягами прибутку, отриманими найбільш інноваційними з них. За даними дослідження науково-дослідницької організації «Scimago Institutions Rankings» 2022 року, найбільшими транснаціональними корпораціями за рівнем інноваційності є «State Grid Corporation of China» (Китай), «DeepMind Technologies Ltd» (Великобританія), «Samsung Corp» (Південна Корея), «Toyota Group» (Японія), «Ionis Pharmaceuticals» (США), «LG Corporation» (Південна Корея), «Alphabet Inc» (США), «Google Inc» (США), «Samsung Electronics» (Південна Корея) та «Microsoft Corp» (США) (табл.1.3) [6].

Важливо відзначити, що інноваційні транснаціональні корпорації постійно шукають нові ідеї, можливості та ресурси, які не є фізичними, а мають віртуальний характер. Як зазначають експерти ЮНКТАД, під час пандемії діяльність ста найбільших цифрових транснаціональних корпорацій стала більш прозорою та відкритою. Представники електронної комерції отримали вигоду від пандемії, оскільки мали можливість замовляти та доставляти товари онлайн. Інноваційний капітал стає необхідним і прибутковим в умовах турбулентності, а міжнародне інвестування набуває форм передачі цифрового, інформаційного та технологічного капіталу (табл.2.1).

Таблиця 2.1

Найбільші топ-10 ТНК за рівнем інноваційності за 2022 рік

Назва ТНК та рейтинг	Країна походження	Прибуток за 2021 рік, млн. дол. США	Приклади інвестиційних проєктів ТНК в інновації
1	2	3	4
State Grid Corporation of China –1	КНР	386,6	Інвестувала понад 500 млрд юанів (близько 74,5 млрд дол США) у проєкти електромереж у 2022 р., в умовах епідемії COVID – 19 . Компанія почне будівництво проєктів з електропередачі надвисокої напруги, ключових проєктів електромереж нижче 500 Кв.
DeepMind Technologies Ltd – 2	Сполучене Королівство	59,6	Тренування працівників в Африці в 3D стимульованому середовищі як спостерігати за експортом, який виконує нове завдання, потім копіює шаблон і запам'ятовує його. Культурна передача можлива в штучних агентах, культурна еволюція для створення штучного загального інтелекту (AGI).
Samsung Corp –3	Південна Корея	247200	У 2022 р. оприлюднено інвестиційний план на наступні п'ять років у розмірі 356 млрд.дол., спрямований на лідерство у багатьох секторах від напівпровідників до біопрепаратів.
Toyota Group – 4	Японія	272278	Планує інвестувати 624 млн.дол. США у виробництва компонентів електромобілів в Індії, оскільки японський автовиробник працює над досягненням вуглецевої нейтральності до 2050 р.
Ionis Pharmaceuticals – 5	США	800,0	Розробка нових препаратів для лікування генетичних захворювань, здійснення профілактичних заходів.
LG Corporation – 6	Південна Корея	67000	Витратить 1,5 млрд дол США на розробку біоматеріалів і переробку пластику, акумуляторів протягом п'яти років, що відповідає концепції економіки замкнутого циклу та враховує жорсткіші екологічні норми. Велика частина інвестицій буде спрямована на будівництво заводу в США з виробництва біологічно розкладної пластмаси.

Продовження таблиці 2.1

1	2	3	4
Alphabet Inc –7	США	167845	Інвестувала понад 40 млрд дол США на дослідження та розробки (НДДКР) у 2020 та 2021.
Google Inc – 8	США	257657	Планують інвестувати приблизно 9,5 млрд дол США в офіси та центри обробки даних у США у 2022 р. Очікується створити щонайменше 12 тис. нових штатних працівників.
Samsung Electronics – 9	Південна Корея	209200	Оголошено про плани щодо нового контрактного заводу з виробництва чіпів у Техасі, який буде займатися виробництвом чіпів.
Microsoft Corp –10	США	168000	Інвестиції в контент, спільноти та хмарні сервіси, широкі можливості в ігровій індустрії.

Джерело: складено автором

Транснаціональні корпорації відіграють ключову роль у постачанні інновацій у приймаючі країни, розробляючи нові продукти та поширюючи їх у суспільствах різних країн. ТНК стають глобальними лідерами в інноваційній сфері, виконуючи роль як донорів, так і реципієнтів інвестицій.

ТНК у виробничому секторі зосередилися на зелених інвестиціях, які складають близько 90% усіх інвестицій у цій сфері. В той же час, високотехнологічні ТНК інвестують у придбання конкурентів, підтримку своїх напрямків діяльності та стартапи.

Наприклад, корпорація «Amazon», яка є представником електронної комерції, інвестувала в проєкти зеленої логістики та продажів. Компанія «WeWork» (США) проявила інтерес до нерухомості як сфери інвестування.

Тенденції розвитку інноваційної сфери тісно пов'язані з постійним впливом інвестицій транснаціональних корпорацій на країни-реципієнти. Завдяки технологіям корпорації можуть зберігати конкурентоспроможність і швидко адаптуватися до нових умов навіть під час криз, економічної нестабільності, фінансових коливань або непередбачуваних наслідків пандемій.

Згідно з даними науковців Всесвітнього економічного форуму, за останні десять років вдалося об'єднати інформацію про найбільш прогресивні та поширені технології. До них належать технології електродвигунів для літаків, можливості штучного інтелекту, генетична інженерія, само відновлювальні матеріали, системна метаболічна інженерія, безпроводні пристрої та техніка, персоналізована медицина, геномні вакцини та соціальні роботи [9].

Наприклад, в галузі електричного літакобудування велику зацікавленість виявили транснаціональні корпорації, такі як «United Airlines», «Airbus», «DHL» та «UPS», оскільки це дозволяє зекономити на паливі та зменшити викиди вуглекислого газу. Технології гібридних і повністю електричних двигунів вже проходять тестування, і є перспективи для їх масового виробництва. Технології штучного інтелекту також активно розвиваються завдяки інвестиціям, що дозволяє покращити комунікаційний сектор економіки завдяки швидкій передачі даних, зберіганню великих обсягів інформації та розвитку Інтернету речей [9].

Азійський регіон у 2021 році став найбільшим отримувачем інвестицій, отримавши 619 млрд доларів США, незважаючи на постійні хвилі COVID-19. Ця тенденція свідчить про конкурентоспроможність регіону та його здатність витримувати кризові ситуації. Основними країнами-реципієнтами стали Китай, Гонконг, Сінгапур, Індія, Об'єднані Арабські Емірати та Індонезія, на які припадає понад 80 % прямих іноземних інвестицій. Найбільший обсяг інвестицій у 121 млрд доларів США був залучений у сектор відновлювальної енергетики.

Водночас, у 2021 році надійшло прямих іноземних інвестицій до Латинської Америки та Карибського басейну на 134 млрд доларів США завдяки значним припливам у традиційні сектори, такі як фінансові та страхові послуги, автомобільне виробництво, постачання електроенергії, а також рекордним інвестиціям у інформаційні технології та зв'язок. Ця позитивна динаміка свідчить про поступове відновлення регіону.

Країни АСЕАН розпочали реалізацію цифрової програми підтримки логістичного сектору. Головні напрями включають сприяння цифровізації та автоматизації у вантажних перевезеннях, розробку спільної програми підвищення потенціалу цифровізації транспорту та логістики в регіоні, а також визначення пріоритетних напрямків і гармонізацію інституційних механізмів через співпрацю між відповідними агентствами для цифровізації транскордонних транспортних послуг, таких як електронна сертифікація, ліцензування, реєстрація і дистанційний моніторинг транспортних операцій.

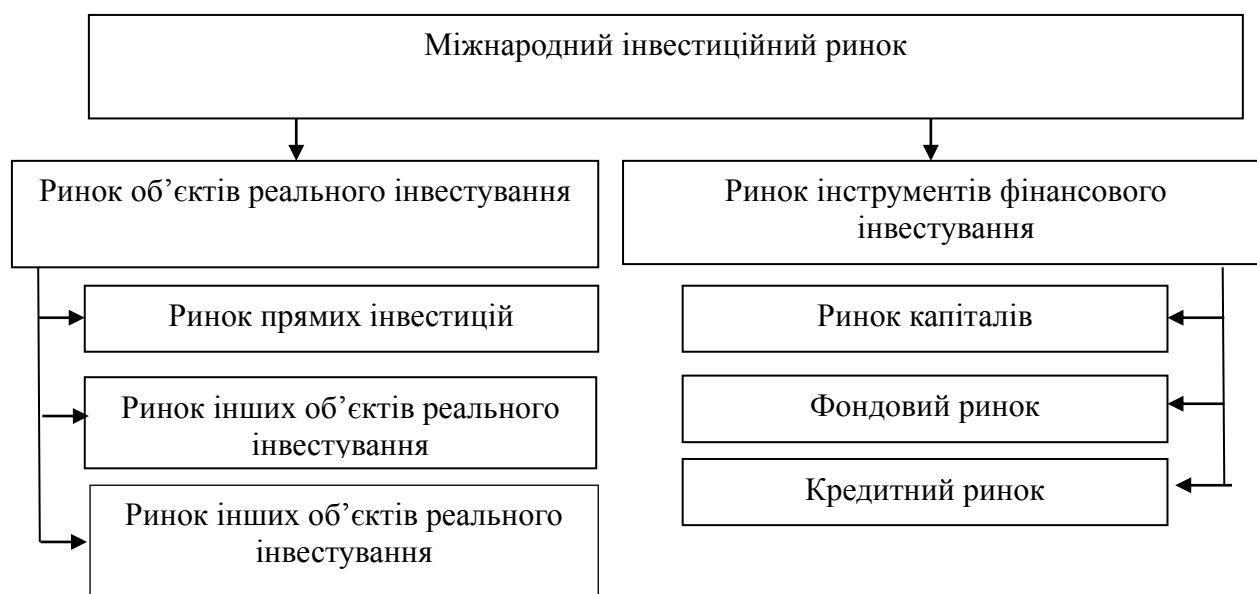
Таким чином, інноваційна сфера міжнародного інвестування транснаціональних корпорацій відіграє ключову роль і виконує важливу функцію в запобіганні негативним наслідкам пандемій, економічних криз та загальної нестабільності. Високотехнологічні ТНК мають суттєву перевагу над ТНК у виробничому секторі завдяки високим прибуткам та стійкості до коливань на міжнародному ринку, хоча вони й вкладають кошти в ризикові інвестиційні проекти.

2.3. Аналіз структури прямих іноземних інвестицій у світі

Прямі іноземні інвестиції відіграють важливу роль у фінансових потоках і створюють інструменти для формування стійких і тривалих зв'язків між країнами. Інвестиційні потоки, які характеризуються як збалансованими, так і географічно та кон'юнктурно нерівномірними, можуть мати як позитивні, так і негативні наслідки для економіки країни-реципієнта. Важливо зосередити увагу на якісних аспектах іноземного інвестування, зокрема на країні походження інвестицій та їх географічній розподілі.

Суб'єкти інвестиційної діяльності реалізують свої економічні інтереси, вступаючи у певні взаємовідносини на інвестиційних ринках, які регулюють процес обміну інвестиціями та інвестиційними об'єктами. Інвестиційний ринок можна охарактеризувати як сукупність економічних відносин між продавцем та покупцем інвестиційних ресурсів. Згідно з цим визначенням, міжнародний

інвестиційний ринок є сукупністю економічних відносин, що виникають між продавцями інвестиційних ресурсів та їх покупцями, які є резидентами різних країн. (рис. 2.1)

Джерело: побудовано автором

Рис. 2.1 Функціональна структура міжнародного інвестиційного ринку

Інвестиційний ринок розглядається як об'єднання окремих ринків (об'єктів реального та фінансового інвестування). У його складі виділяють: ринок прямих капітальних вкладень, ринок об'єктів приватизації, ринок нерухомості, ринок інших об'єктів реального інвестування, а також фондовий, кредитний і грошовий ринки. Як ключовий сегмент фінансового ринку, він має виражену інтегративну специфіку стосовно інших ринків.

На ринку реальних активів пропонуються інвестиційні товари та послуги, такі як нерухомість, ділянки під забудову (іпотечний ринок); обладнання, будівельні матеріали, а також дослідницькі, конструкторські, будівельні, монтажні та пусконаладжувальні роботи і послуги (підрядний ринок). Крім того, тут реалізуються нові технології, ліцензії, патенти на винаходи та відкриття, досвід, знання, «ноу-хау» і інжинірингові послуги (ринок інтелектуальних цінностей). Також на цьому ринку робоча сила виступає як інвестиційний товар, що означає продаж здатності до праці за наймом.

Реальні активи можуть продаватися на умовах «спот» (протягом кількох днів) або за ф'ючерсними контрактами, що передбачає, що постачання товарів відбувається після певного періоду часу.

Ринок фінансових активів можна поділити на три основні категорії:

- грошовий ринок, який включає ринок цінних паперів та боргових зобов'язань зі строками погашення менше одного року;
- ринок капіталів, що охоплює довгострокові цінні папери та корпоративні акції; кредитний ринок, який стосується боргових зобов'язань за довгостроковими кредитами.

Ринок капіталів поділяється на первинний, де торгують новими цінними паперами, та вторинний, де здійснюється обіг вже випущених цінних паперів між інвесторами.

Фондові біржі є прикладом вторинних ринків капіталів, оскільки на них торгують цінними паперами, що вже перебувають в обігу. Компанії, акціями яких торгують на фондових біржах, не беруть участі в угодах на вторинному ринку і не отримують доходу від таких продажів. Також існують вторинні ринки для інших видів позик і фінансових активів.

Прямі іноземні інвестиції (ПІІ) відновилися до рівня, що був до пандемії, у 2021 році, досягнувши 1,58 трлн доларів США, що на 64% перевищує показники 2020 року.

У 2021 році три квартали глобального зростання прямих іноземних інвестицій (ПІІ) припали на розвинені економіки. Після низького рівня, зафіксованого у 2020 році, глобальні ПІІ зросли минулого року завдяки активізації злиттів та поглинань (М&А) та швидкому зростанню міжнародного проєктного фінансування, яке було стимульоване доступним фінансуванням і великими інвестиційними програмами в інфраструктуру. Хоча всі регіони виграли від цього відновлення, майже три чверті зростання зосереджено в розвинених країнах, де потоки ПІІ зросли на 134%.

Потоки інвестицій у країни, що розвиваються, також зросли на 30% до 837 мільярдів США що є найвищим показником за всю історію спостережень.

Це зростання зумовлено значним підвищенням інвестицій в Азії, частковим відновленням у Латинській Америці та країнах Карибського басейну, а також позитивними змінами в Африці. Частка країн, що розвиваються, у глобальних потоках залишалася трохи вище 50%.

Основну роль у глобальному зростанні ПІІ відіграв компонент реінвестованих доходів, що являє собою прибуток, який залишається в зарубіжних філіях багатонаціональних компаній. Це відображає рекордне зростання корпоративного прибутку, зокрема у розвинених країнах.

У 2021 році до десятки провідних країн з притоку ПІІ входили США, Китай, Гонконг (Китай), Сінгапур, Канада, Бразилія, Індія, Південна Африка та Мексика.

У 2022 році інвестиційний клімат зазнав суттєвих змін через війну в Україні, що викликала потрібну кризу: зростання цін на продовольство та паливо, а також обмеження фінансування. Серед інших негативних чинників, які впливають на перспективи прямих іноземних інвестицій, варто зазначити відновлення наслідків пандемії, ймовірне підвищення відсоткових ставок у провідних країнах, песимістичні настрої на фінансових ринках та можливу економічну рецесію.

Попри значні прибутки, інвестиції транснаціональних компаній у нові закордонні проекти минулого року залишалися на 20% нижчими за допандемічний рівень. У країнах, що розвиваються, вартість нових проектів не змінилася.

Уже цього року помітні ознаки ослаблення. Попередні дані за перший квартал вказують на зниження обсягу оголошень про нові проекти на 21% у глобальному масштабі, активність транскордонних злиттів і поглинань зменшилася на 13%, а обсяг міжнародних угод з фінансування проектів знизився на 4%.

Варіації ПІІ за регіонами: Африка, Азія та Латинська Америка. У минулому році обсяг прямих іноземних інвестицій (ПІІ) в Африці досяг рекордних 83 млрд доларів США, проте значну частину цього показника

забезпечила одна велика внутрішня фінансова операція в Південній Африці в другій половині 2021 року. Інвестиції зросли у Південній, Східній та Західній Африці, тоді як у Центральній Африці залишилися на колишньому рівні, а в Північній Африці зменшилися.

В Азії, що розвивається, яка становить 40% від загальних світових ПІІ, потоки інвестицій збільшилися в 2021 році втретє поспіль, досягнувши рекордних 619 млрд доларів США. Потоки ПІІ до Китаю зросли на 21%, до Південно-Східної Азії – на 44%, але в Південній Азії зменшилися на 26%, що було зумовлено скороченням інвестицій в Індію до 45 млрд доларів США.

У 2021 році ПІІ в Латинську Америку та Карибський басейн зросли на 56%, зокрема в Південній Америці – на 74%, що було спричинено підвищеним попитом на сировину та корисні копалини.

Для структурно слабких, уразливих і малих економік ПІІ вирости на 15%, досягнувши 39 трильйонів доларів США. Однак притік інвестицій до найменш розвинених країн, країн без виходу до моря та малих островних держав складав лише 2,5% від загальносвітового обсягу в 2021 році, порівняно з 3,5% у 2020 році. Вплив пандемії посилив крихкість цих економік, а інвестиції в сферах, пов'язаних із сталим розвитком, продовжували знижуватися, особливо в продовольстві, сільському господарстві, охороні здоров'я та освіті.

Після значного спаду у перший рік пандемії міжнародні інвестиції в Цілі сталого розвитку зросли на 70% минулого року. Основне зростання відбулося у сфері відновлюваних джерел енергії та енергоефективності, де вартість проєктів перевищила допандемічні показники більш ніж у три рази.

Міжнародне проєктне фінансування стає дедалі важливішим для інвестицій у досягнення цілей сталого розвитку та протидії змінам клімату. Деякі позитивні зрушення, досягнуті у 2021 році, можуть бути реалізовані вже цього року.

Минулого року кількість оголошених угод з міжнародного проєктного фінансування досягла рекордного рівня – 1262 проєкти, а їхня вартість зросла більш ніж удвічі, склавши 656 мільярдів доларів США.

Обсяги інвестиційних продуктів, спрямованих на сталий розвиток, на глобальних фінансових ринках зросли на 63% у порівнянні з 2020 роком, оскільки уряди країн працюють над створенням нормативної бази для сталого фінансування.

У звіті зазначається, що запровадження глобального мінімального податку на прямі іноземні інвестиції матиме значний вплив на міжнародний інвестиційний клімат. Очікується, що як розвинені, так і країни, що розвиваються, отримають вигоду від зростання доходів [7].

Зниження обсягів оголошень і транскордонних угод:

Зниження обсягу оголошень про нові проєкти:

21% зменшення у порівнянні з попереднім роком. Якщо обсяги були, наприклад, X мільярдів доларів США, новий обсяг $= X \times (1 - 0.21) = 0.79X$

$$X \times (1 - 0.21) = 0.79X.$$

Зменшення активності злиттів і поглинань:

13% зменшення. Якщо обсяги були Y мільярдів доларів США, новий обсяг $= Y \times (1 - 0.13) = 0.87Y$

$$Y \times (1 - 0.13) = 0.87Y.$$

Зниження обсягу міжнародних угод з фінансування проєктів:

4% зменшення. Якщо обсяги були Z мільярдів доларів США, новий обсяг $= Z \times (1 - 0.04) = 0.96Z$

$$Z \times (1 - 0.04) = 0.96Z$$

Прямі іноземні інвестиції (ПІІ) по регіонах:

– Африка:

ПІІ у 2021 році – 83 млрд доларів США.

Якщо значна частина цього показника забезпечена однією великою угодою, то вартість без цієї угоди може бути розрахована, якщо ми знаємо її суму.

– Азія:

Рекордні ПІІ – 619 млрд доларів США.

Зростання до Китаю на 21% і до Південно-Східної Азії на 44%. Можемо розрахувати обсяги для кожного регіону:

Для Китаю: $619 \times 0.21 = 130,99$

$619 \times 0.21 = 130,99$ млрд зростання.

– ▪ Для Південно-Східної Азії: $619 \times 0.44 = 272,36$

$619 \times 0.44 = 272,36$ млрд зростання.

– Для Південної Азії: 45 млрд доларів США – 26% = $45 \div (1 - 0.26) = 60,81$

$45 \div (1 - 0.26) = 60,81$ млрд у 2021 році.

– Латинська Америка:

Зростання на 56% (попередній рік = А млрд доларів США).

Новий обсяг: $A \times 1,56$

$A \times 1,56$.

3. ПІІ в уразливих економіках

ПІІ виросли на 15% до 39 трильйонів доларів США. Можна розрахувати базовий обсяг інвестицій до зростання:

Базовий обсяг = $39 \div 1.15 = 33,91$ доларів США

$39 \div 1.15 = 33,91$ трильйонів доларів США

4. Інвестиції в Цілі сталого розвитку

Зростання на 70% минулого року. Якщо до зростання було В мільярдів доларів США, новий обсяг = $V \times 1,70$

$V \times 1,70$.

5. Міжнародне проєктне фінансування

Кількість угод – 1262, вартість – 656 мільярдів доларів США.

Можна проаналізувати середню вартість угоди: $656 \div 1262 \approx 520,50$ млн доларів США

$656 \div 1262 \approx 520,50$ млн доларів США на угоду.

Висновки до розділу 2

У другому розділі кваліфікаційної роботи було проаналізовано вплив повномасштабного вторгнення на іноземну інвестиційну діяльність в Україні, що призвело до суттєвих змін у її структурі та обсягах. Зокрема, спостерігається значне зниження інвестиційних потоків через підвищені ризики та невизначеність, а також вихід частини іноземних інвесторів з українського ринку.

Однак, водночас, нові можливості для інвестицій, пов'язані з відновленням країни та підтримкою міжнародних партнерів, можуть стати основою для подальшої трансформації інвестиційного клімату. У результаті, відновлення та адаптація іноземної інвестиційної діяльності вимагають активної роботи як з боку держави, так і бізнесу для створення сприятливих умов, які зможуть залучити іноземні капітали в пост воєнний період.

РОЗДІЛ 3. ШЛЯХИ АКТИВІЗАЦІЇ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ В УМОВАХ ВІЙНИ

3.1. Перспективні напрями залучення міжнародних інвестицій в економіку України

Міжнародна практика підтверджує, що інвестиції є ефективним інструментом для подолання економічної кризи. Вони сприяють структурним змінам в економіці, поліпшенню якісних показників господарської діяльності та стимулюють технічний і технологічний прогрес. Тому активізація інвестиційної діяльності є важливою умовою економічного зростання України, особливо в умовах економічної трансформації.

Для вирішення проблеми нестачі інвестиційних ресурсів необхідні макроекономічні зміни та реформування пріоритетних секторів економіки. Ці питання можуть бути вирішені лише при комплексному підході. Організація для економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР) рекомендує створення сприятливого інвестиційного середовища, що базується на безпеці, захисті та гарантіях прав іноземних інвесторів, стабільності законодавства, прозорості та ефективному державному управлінні.

Міжнародний валютний фонд (МВФ) також акцентує увагу на тому, що для формування позитивного інвестиційного клімату важливо забезпечити макроекономічну стабільність, яка є ключовою умовою для економічного зростання. Досвід інших країн свідчить, що стабільність валютного курсу, низький рівень інфляції та розвинений банківський сектор із значною участю закордонних банків є критично важливими чинниками для прийняття інвестиційних рішень капіталовкладниками.

При формуванні ефективної політики для покращення інвестиційного іміджу України важливо враховувати методи регулювання інвестиційної діяльності та інструменти, що успішно використовуються в інших країнах з позитивними результатами.

Одним із засобів залучення додаткових інвестицій та розвитку співпраці між державою і бізнесом є державно-приватне партнерство (ДПП). Ця форма співробітництва сприяє реалізації державної політики, підвищенню якості та своєчасності публічних послуг, ефективному використанню бюджетних коштів, залученню фінансування для створення чи модернізації інфраструктури, підвищенню зайнятості та стимулюванню економічного зростання, а також залученню всіх зацікавлених сторін до реалізації стратегій соціально-економічного розвитку.

Станом на сьогодні в Україні в рамках ДПП укладено 191 угоду, з яких 182 реалізуються (157 – концесії, 24 – договори про спільну діяльність і один – про державно-приватне партнерство). Дев'ять угод не були реалізовані: чотири завершили термін дії, три – розірвано, а дві – призупинено.

Найбільша кількість проєктів здійснюється в сферах обробки відходів і водопостачання, що становить 64,7% (116 проєктів) та 21,4% (39 проєктів) відповідно. Найпоширенішою формою ДПП є концесія, яка складає 86% від усіх угод. Також помітна позитивна тенденція укладання угод за процедурою, визначеною Законом України «Про державно-приватне партнерство», зокрема угоди про спільну діяльність у містах Малин та Остер.

Уряд України активно працює над удосконаленням законодавства в сфері державного та приватного партнерства для реалізації економічних реформ. Було внесено зміни до вітчизняних законів, які ліквідували недоліки попереднього законодавства. Також Кабінет Міністрів прийняв постанови, що покращили процедури проведення конкурсів та аналізу ефективності державного-приватного партнерства, а також запровадили механізм заміни приватного партнера.

Основними напрямками стратегії «UkraineInvest» є презентація виробничих можливостей України, інфраструктурних проєктів, агросектору, енергетики та програм енергоефективності. Фінансування здійснює регіональний фонд прямих інвестицій «Western NIS Enterprise Fund» (WNISEF). «UkraineInvest» також надає підтримку регіонам як важливий аспект своєї

діяльності, допомагаючи міжнародним компаніям у розвитку українських регіонів. Зокрема, було вирішено відкрити представництво в Івано-Франківську для обслуговування інвесторів у семи областях.

Для подальшого розвитку «UkraineInvest» необхідно розширити функції Офісу залучення та підтримки інвестицій, перейнявши досвід Австрії або створивши окрему інвестиційну бізнес-агенцію. Ця агенція повинна надавати інформацію про економічні, політичні та правові умови для іноземного капіталу, допомагати встановлювати контакти між інвесторами та підприємствами, а також надавати консультації з різних аспектів інвестиційних проєктів.

Агенція повинна також підтримувати інвесторів під час переговорів та отримання необхідних дозволів, а також допомагати в побутових питаннях, забезпечуючи всебічну підтримку проєктів до їх реалізації. Важливо, щоб «UkraineInvest» працював у кожному регіоні країни, сприяючи залученню інвесторів і створенню комфортних умов для їхньої діяльності.

Указом Президента України від 29 серпня 2016 року № 365/2016 затверджено положення «Про Національну інвестиційну раду». Основні завдання Ради полягають у розробці пропозицій для стимулювання інвестиційної діяльності, формуванні привабливого інвестиційного іміджу України, сприянні основним напрямкам державної політики щодо поліпшення інвестиційного клімату, а також вивченні ініціатив та потенційних пропозицій щодо інвестиційних проєктів. Рада також аналізує проблеми, які заважають інвестуванню, та бере участь у розробці законодавчих актів з питань інвестиційної діяльності.

З метою забезпечення ефективної співпраці між науковою спільнотою, органами влади та реальним сектором економіки в формуванні та реалізації єдиної державної політики у сфері науки і технологій, Кабінет Міністрів України створив Національну раду з питань розвитку науки і технологій. Цей постійно діючий консультативний орган працює при Кабінеті Міністрів. Склад ради затверджено розпорядженням від 9 серпня 2017 року № 520-р. Також була

схвалена Концепція розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018-2021 роки, а згодом затверджено план заходів для її реалізації, метою якого є реалізація ініціатив «Цифрового порядку денного України 2021». Ці ініціативи спрямовані на усунення бар'єрів для цифрової трансформації України, стимулювання економіки, залучення інвестицій, подолання цифрової нерівності, поглиблення співпраці з Європейським Союзом у цифровій сфері та розвиток інноваційної інфраструктури.

Розвиток індустріальних парків має потенціал для активізації інвестиційної та інноваційної діяльності, стимулювання промислового виробництва, створення нових високотехнологічних підприємств та забезпечення значної кількості продуктивних робочих місць. Це може призвести до зростання обсягів і асортименту експортно-орієнтованої продукції, що, в свою чергу, підвищить конкурентоспроможність економіки України.

Для залучення іноземних інвесторів та створення сприятливих умов для їхньої діяльності державні органи повинні вжити низку заходів:

1. Важливо спростити процес реєстрації іноземних інвестицій і забезпечити інформування інвесторів про можливості в країні.
2. Доцільно розглянути можливість зниження податків для підприємств з іноземними інвестиціями при досягненні певного обсягу вкладень.
3. Необхідно покращити співпрацю між державним і приватним секторами, створивши комунікаційну систему для обміну інформацією, залучення підприємців до розробки законодавства та проведення спільних форумів.
4. Важливим аспектом є розвиток сучасної інфраструктури, яка відповідатиме потребам іноземних інвесторів.
5. Працювати над формуванням позитивного інвестиційного іміджу країни, беручи участь у міжнародних виставках, ярмарках та публікаціях у зарубіжних виданнях.

6. Розробка регіональних планів для підвищення інвестиційної привабливості, враховуючи поточні рейтинги, та державний моніторинг їх виконання як критерію успішності місцевих адміністрацій.

Пропонується, щоб Україна приєдналася до Організації економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР) та стала членом Робочої групи з експортних кредитів і кредитних гарантій. Це дозволить Україні використовувати принципи ОЕСР, що сприятиме покращенню її іміджу, розвитку співпраці з іноземними партнерами та виходу на міжнародні ринки. Впровадження цих рекомендацій допоможе підвищити інвестиційну привабливість України та залучити довгострокові іноземні інвестиції, що відповідатимуть сучасним вимогам інвесторів і сприятимуть економічному зростанню країни.

Інвестиції – це цілеспрямоване вкладання капіталу для збільшення або збереження його вартості. Вони можуть бути розглянуті як вкладення матеріальних і інтелектуальних активів у підприємницьку та інші сфери діяльності з метою отримання прибутку чи соціального ефекту. Іноземні інвестиції відіграють ключову роль у розвитку країни, оскільки забезпечують додаткове фінансування, сприяють впровадженню нових технологій і підтримують інтеграцію економіки у світову систему. Прямі іноземні інвестиції позитивно впливають на економіку країн, що розвиваються, але їх ефективність залежить від наявності необхідної інфраструктури, розвинутої комунікації та макроекономічної стабільності. В Україні правове регулювання інвестиційної діяльності ґрунтується на міжнародних правових нормах та національному законодавстві. Зокрема, важливим є Закон України «Про інвестиційну діяльність», що визначає основні правила і умови інвестиційної діяльності в країні. Кіпр займає значну позицію серед основних інвесторів в Україні, що зумовлено переважно реінвестуванням коштів через кіпрські банки та спеціалізовані компанії.

Схожа ситуація спостерігається з інвестиціями з Британських Віргінських Островів та Люксембургу. Найбільш привабливими секторами для іноземних

інвестицій в Україні залишаються фінансовий (фінансова та страхова діяльність) і виробничий, зокрема металургія та харчова промисловість. Сільське господарство залучає обмежену кількість інвестицій.

Іноземні інвестиції є ключовими для інтеграції української економіки у глобальні виробничі ланцюги та розвитку високих технологій. Залучення інвестицій є пріоритетним завданням для України в умовах сучасної трансформації економіки.

Основною метою залучення інвестицій є створення сприятливого інвестиційного клімату. Для цього необхідно:

- спростити бюрократичні процедури та впровадити ефективні механізми дозвільної системи, що передбачає скорочення термінів і кількості отримання дозволів та ліцензій;
- гарантувати законодавчий захист інвестицій шляхом розробки прозорих і стабільних правових норм, які забезпечують права та інтереси інвесторів, зокрема у питаннях власності, виконання контрактів, захисту від націоналізації;
- впровадити арбітражну систему для вирішення суперечок.

Розробити зрозумілі механізми для виведення (повернення) капіталу у випадку несприятливих умов або завершення проєктів. Інвестори повинні мати можливість легко і без проблем повернути свої інвестиції, отримати прибуток чи капітал за потреби. Стабільне та передбачуване фінансове регулювання є важливим чинником для залучення інвестицій. Вдосконалення інвестиційного клімату в Україні передбачає реалізацію реформ у таких сферах, як боротьба з корупцією, забезпечення верховенства права, покращення ділової етики та ефективного управління. Ці заходи сприятимуть формуванню довіри серед інвесторів і залученню більшого капіталу в економіку.

Продовжити розвиток Експортно-кредитних агентств (ЕКА) в Україні, оскільки вони можуть суттєво забезпечити страхування та гарантії для іноземних інвесторів. Це сприятиме зменшенню інвестиційних ризиків і залученню іноземного капіталу.

Необхідно проводити маркетингові кампанії для популяризації національного бренду серед потенційних інвесторів. Важливо акцентувати на перевагах інвестування в Україну та демонструвати успішні приклади іноземних компаній, які вже працюють в країні. Слід залучити фінансову підтримку і співпрацю з міжнародними фінансовими установами, такими як Міжнародний валютний фонд, Світовий банк та Європейський банк реконструкції та розвитку. Це може охоплювати кредитування, фінансування проектів і консультування щодо економічного розвитку.

В цілому, для успішного залучення іноземних інвестицій необхідний системний підхід і реалізація комплексу заходів, спрямованих на поліпшення інвестиційного клімату та формування довіри у потенційних інвесторів.

3.2. Трансформація іноземної інвестиційної діяльності в Україні в умовах війни

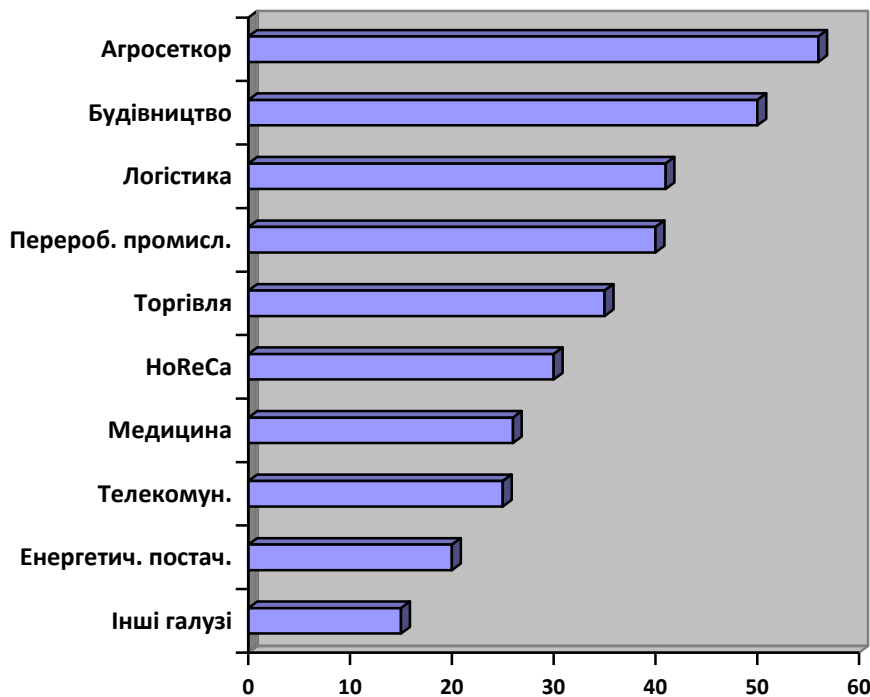
Війна – руйнівна сила, яка наносить удар по всіх галузях економіки країни. Інвестування не є винятком. Під час активних бойових дій на території країни ризиковість інвестицій збільшується ще й за рахунок військового ризику, який поки ніяк не страхується в Україні. Інвестування дуже важливе для підтримання економіки під час війни та її відновлення й розвитку в післявоєнний час.

Зараз досить активно досліджується інвестування в Україні під час війни та після її завершення. Усі стверджують, що в держави великий інвестиційний потенціал. Багато іноземних інвесторів вже зараз готові вкладати гроші в проекти з відновлення України. Це стверджують і такі дослідники, як: П. Віблій та А. Блавт [15], О. Гук, Г. Мохонько та Л. Шендерівська [16].

Інвестування полягає у вкладенні коштів в активи, що з часом можуть приносити прибуток. Дохід може бути одноразовим або регулярним [17].

Військова агресія Росії суттєво вплинула на економіку України, негативно позначившись на інвестиційній активності через додаткові військові ризики. Внаслідок цього інвестори змушені шукати нові можливості.

«УкрІнвестКлуб», найбільший в Україні майданчик для роздрібних інвесторів, у квітні 2022 року провів опитування, в якому 44% респондентів зазначили, що їхній фінансовий стан після війни погіршився. Це пов'язано з закриттям багатьох проєктів і зменшенням вільних коштів для інвестування. Лише 33% учасників опитування готові продовжувати вкладати в українські проєкти, які зараз розвиваються. 67% опитаних або бояться інвестувати, або не мають вільних коштів. Серед галузей, в які готові інвестувати роздрібні інвестори, лідирують агросектор (56%) та будівництво (50%). Результати опитування представлені на табл. 1.5.

Джерело: побудовано автором

Рис. 3.1 Перспективні індустрії для інвестування в Україні під час війни

Дослідимо, як війна змінила основні напрямки інвестування в Україні. Серед найпопулярніших напрямків залишаються державні облігації. Облігації внутрішньої державної позики вважаються надійними, адже їх забезпечує

держава. Під час війни особливо популярні військові облігації, що можуть приносити до 18,5% річних.

Інвестування в будівництво було поширеним до початку війни, приносячи суттєві прибутки. Наразі попит на нерухомість знизився через ризик втрати внаслідок бойових дій. Проте після закінчення війни цей напрямок знову стане актуальним, оскільки розпочнеться відновлення країни, а ризик втрат зменшиться.

Інвестування в землю продовжує активно розвиватися, адже землю практично неможливо знищити. Це особливо помітно на територіях, де бойові дії не ведуться.

До 24 лютого 2022 року інвестування в іноземні цінні папери було популярним серед українців. Проте зараз Національний банк обмежив валютні операції, що ускладнило доступ до цього напрямку для тих, хто не має коштів за кордоном.

Незважаючи на війну, інвестування у стартапи залишається активним. Зокрема, зросла популярність вкладень у західні ринки.

Для української економіки важливо залучати іноземні інвестиції, але під час війни це стало складніше. Наразі в Україні існують два основні негативні чинники, що заважають залученню іноземних інвесторів:

1. Відсутність захисту та гарантій для іноземних інвестицій з боку держави. В Україні немає відповідних законів, що регулюють діяльність іноземних інвесторів, а також існують недоліки в судовій та банківській системах, що підвищує ризики. Корупція також має значний вплив, а нові воєнні ризики поки що не страхуються.

2. Агресія з боку Росії, що негативно впливає на всю економіку України. Активні бойові дії, вимушене переселення, пошкодження інфраструктури та закриття повітряних кордонів і портів створюють проблеми для інвестиційних проєктів, які можуть призводити до їх закриття або замороження [18].

Попри загрози залишаються й сприятливі чинники для залучення інвестицій.

З 2017 року, коли Україна запровадила безвізовий режим, зовнішня політика країни стала активно розвиватися. Цьому сприяли угода про асоціацію з ЄС, інтеграційний курс до НАТО, отримання статусу кандидата в ЄС та укладення малих союзів, таких як Люблінський трикутник (Україна, Польща, Литва). Значну роль також відіграла антипутінська коаліція «Рамштайн», створена у квітні 2022 року. Важливим кроком для зовнішньої економіки стало скасування експортних мит і квот для України. Нині всі країни ЄС та G7 активно підтримують Україну у боротьбі з агресором і готові допомагати у відновленні країни в майбутньому [19].

Починаючи з 2014 року, Росія завдає ударів по інфраструктурі та вітчизняним підприємствам, а після 24 лютого 2022 року це стало особливо відчутно. Проте ці руйнування відкривають можливості для відновлення України з нуля. Світові компанії зможуть тестувати свої новітні технології, беручи участь у відбудові нашої країни. Україна стане новим центром для інвестицій. Вже з осені 2022 року Міністерство економіки отримує заявки від потенційних інвесторів.

Науковець Андрій Левкович вважає, що після завершення війни Україна зможе щорічно залучати 70-100 млрд доларів прямих іноземних інвестицій. [20].

Юлія Свириденко, перший віце прем'єр-міністр та міністр економіки, виділила десять секторів, які можуть зацікавити інвесторів.

Одним із ключових напрямків є оборонно-промисловий комплекс, що має інвестиційний потенціал у 43 млрд доларів. Українська армія зазнає значних втрат в умовах війни, і в майбутньому їй знадобиться відновлення та постійне вдосконалення.

Інвестиції в Збройні Сили України – це вклад у мир та безпеку, а також розвиток оборонної промисловості підвищить експортний потенціал країни. Металургія та металообробка є важливими галузями промисловості з інвестиційним потенціалом у 26 млрд доларів США. Україна має значний досвід у цій сфері, і навіть під час війни виробництво триває, задовольняючи

потреби ринку. Інвестиції сприятимуть розвитку виробництва та збільшенню експорту.

Одним із ключових секторів є енергетика, яка має інвестиційний потенціал у 177 млрд доларів США. Україна виступає важливим майданчиком для розвитку «зеленої» енергетики. За умов підтримки іноземних інвесторів, вітчизняне виробництво «зелених» електричних потужностей та «зеленого» водню зможе забезпечити енергетичні потреби багатьох європейських країн. Ці можливості дозволять замінити «брудну» російську енергетику, що надає іншим країнам можливість відмовитися від співпраці з агресором, що є суттєвою перевагою для світу [21]. Також слід зазначити, що Україна увійшла в ТОП-20 держав за інвестиціями в енергетику.

Щодо природних ресурсів, їх інвестиційний потенціал становить 5,6 мільярда доларів США. В Україні розташована приблизно одна десята частина світових запасів залізних руд, а також наявні поклади інших мінеральних ресурсів. Наразі вже реалізується інвестиційний проєкт з видобутку літію та графіту.

Агропромисловий комплекс є ще однією сферою для інвестицій, з потенціалом у 34 мільярди доларів США. Україна є значним експортером пшениці до Європи, однак родючі чорноземи та сприятливий клімат дозволяють вирощувати багато інших культур. За умов належної підтримки можна збільшити виробництво різних продуктів харчування. Також в Україні розвивається сільське господарство, яке займається виробництвом продукції тваринного походження та садівництвом. Агропромисловість постійно прогресує, тому інвестиції в цей сектор завжди будуть вигідними.

Логістика та інфраструктура мають великі перспективи для розвитку та відновлення після війни, з інвестиційним потенціалом у 123 мільярди доларів США. Україна володіє вигідним географічним розташуванням, адже через неї проходять торговельні маршрути з Європи на Схід. Крім того, в країні розвинена мережа логістики, включаючи автомобільні дороги, залізниці, річкові та морські порти, а також аеропорти.

Торговельні маршрути через Україну стають зручнішими, що дозволяє оптимально обирати шляхи доставки товарів і збільшує експортний потенціал країни.

Однією з перспективних сфер для інвестицій є промислове виробництво з потенціалом у 16 млрд доларів США. В Україні добре розвинене машинобудування, яке забезпечує різні галузі. Проте через російську агресію промисловість зазнала значних втрат і потребує модернізації, що може залучити інвестиції.

Також привабливими для інвесторів є деревообробка та виробництво меблів з потенціалом у 5 млрд доларів США. В Україні є всі необхідні ресурси для розвитку цієї галузі, а логістика сприяє експорту готової продукції до Європи. При достатньому фінансуванні Україна має всі шанси вийти на світовий ринок.

Фармацевтична промисловість є ще однією стабільною сферою для інвестицій, з потенціалом у 19 млрд доларів США. В Україні ця галузь добре розвинена, а фармацевтичні компанії відповідають міжнародним стандартам, що відкриває можливості для експорту лікарських засобів.

Інноваційні технології також мають високу інвестиційну привабливість, яка складає 11 млрд доларів США. Україна активно розвиває цифрову державу, і її ІТ-сфера є надзвичайно розвиненою. Вітчизняні фахівці працюють у провідних світових компаніях, що робить інвестиції в цю галузь вигідними.

Дуже важливим є залучення іноземних інвестицій. Під час війни кількість українських інвесторів зменшилася через втрату майна. Зважаючи на те, що Україна як до війни, так і під час воєнних дій підтримує економічні відносини з різними країнами світу, буде досить реально залучити іноземних інвесторів. Вони зможуть вкладати кошти в проєкти з відновлення та розвитку України.

Відновлення торгівлі після руйнувань, завданих агресією Росії, є одним з найважливіших питань для майбутнього економіки України. Значною мірою це залежить від забезпечення безпеки українських кордонів і відновлення нормальних судноплавних маршрутів до Азії, Європи та Африки. Проте, навіть

після встановлення стійкого миру, відновлення країни залишиться складним завданням. Україна має багато можливостей завдяки висококваліфікованій робочій силі, особливо з поверненням біженців.

Вітчизняна торгівля вже до повномасштабного вторгнення демонструвала значний розвиток. Україна була відкритою економікою і важливим експортером, особливо агропродовольчої продукції. За останні роки вона стала другим у світі експортером зерна після США і найбільшим постачальником соняшникової олії. Україна пропонує рослинні культури без ГМО, такі як кукурудза і соя, які користуються попитом у ЄС.

В Україні швидко розвивається ІТ-сектор. Вражаючий успіх України в стримуванні російських кібератак свідчить про те, що українські програмісти досягли міжнародного рівня і стануть важливим активом для цивільної економіки. Експорт технологій продовжував зростати навіть у 2022 році, незважаючи на транспортні труднощі, блокаду та зменшення виробничих потужностей.

Новий статус України як країни-кандидата на вступ до ЄС відкриває великі можливості для розвитку торгівлі. Хоча до 2022 року торгівля розвивалася успішно, існує значний потенціал для покращення. Україна все ще обмежено залучена до глобальних ланцюгів доданої вартості, постачаючи переважно сировину (як зерно та залізну руду) та проміжні товари, тоді як її участь у кінцевому виробництві залишається незначною. Це важлива сфера для вдосконалення. Багато залежатиме від відновлення та покращення транспортної інфраструктури. Після війни Україна також має потенціал для розвитку експорту в нових сферах, таких як виробництво зброї, яке здобуло високу довіру, та медичне лікування, де були розроблені інноваційні підходи до допомоги жертвам опіків.

Проблема залучення прямих іноземних інвестицій (ПІІ) є складнішою, ніж здається, і її необхідно вирішити, щоб Україна могла реалізувати свій торговельний потенціал. Внаслідок значних пошкоджень інфраструктури, а також руйнувань, завданих російськими безпілотниками та ракетами, багато

виробництв і металургійних заводів потребують масштабного відновлення, що вимагатиме значних капіталовкладень. У минулому Україна демонструвала слабкі результати у залученні ПІІ, тому важливо посилити інституції та правоохоронну систему, щоб обмежити корупцію та інші перешкоди для інвестицій. Є оптимістичні сподівання, що процес інтеграції до ЄС принесе Україні значні переваги, визначаючи шляхи реформ. Досвід інтеграції країн Східного блоку до ЄС був різним, тому важливо використовувати ці уроки.

Безумовно, однією з основних перешкод для залучення прямих іноземних інвестицій в Україні до 2022 року стало російське вторгнення в Крим і Донбас у 2014 році. Проте навіть до цього часу обсяги ПІІ були невисокими.

З огляду на статус кандидата в ЄС, Україні слід використовувати вимоги європейської інтеграції для формування змін у своїй політиці, включаючи відбудову. Перспектива членства в ЄС може допомогти зорієнтуватися в реформах і зменшити потенційні внутрішні конфлікти, як це було з іншими країнами-кандидатами. Україна може створити проєкт відбудови, що відповідатиме європейським стандартам у сферах захисту навколишнього середовища, енергоефективності та будівництва, що є необхідними умовами для отримання допомоги ЄС у разі її реалізації.

Для активізації залучення ПІІ Україна може, підтримати Угоду про оцінку відповідності та прийняття (АСАА) для промислової продукції, а також взаємне визнання еквівалентності для харчових товарів. Угода про асоціацію також передбачає укладення спеціальних транспортних угод, які дозволять замінити тимчасову угоду про автомобільні перевезення під час війни на довгострокову угоду, що відкриє українським перевізникам доступ до ринку ЄС. Для секторів телекомунікацій, пошти, морських і фінансових послуг важливим буде запровадження режиму внутрішнього ринку. Крім того, необхідно подальше відкриття ринку державних закупівель, що доповнює доступ, наданий через Угоду СОТ про державні закупівлі. Україна також зацікавлена в приєднанні до нещодавніх секторальних ініціатив ЄС, таких як єдиний цифровий ринок та участь у реалізації Зеленої угоди ЄС.

Укладання угод про вільну торгівлю (ЗВТ) з акцентом на торговельних партнерах ЄС, таких як Марокко, Туніс і Алжир, дозволить краще використовувати Пан'європейсько-Середземноморську конвенцію про преференційні правила походження. До потенційно вигідних партнерів для ЗВТ також належать Південна Корея, Індія та Індонезія.

Завершення основних реформ у сфері верховенства права та захисту прав власності є ключовим пріоритетом для залучення іноземних інвестицій і сприяння довгостроковому економічному зростанню.

Запровадження нових схем страхування ризиків буде важливим в умовах післявоєнної напруженості. Мультидонорський фонд допоможе покрити неекономічні ризики для іноземних інвесторів. Світовий банк проводив експерименти з подібними фондами, хоча забезпечити їх життєздатність в українській економіці може бути складно. Капіталізація Експортно-кредитного агентства міжнародними донорами сприятиме поліпшенню фінансування торгівлі та зростанню експорту.

Подальший розвиток інфраструктури якості включає відновлення лабораторій та інших спеціалізованих об'єктів, які постраждали під час повномасштабної війни, а також створення нових закладів і підвищення кваліфікації українських державних службовців у сферах контролю якості. Необхідно поліпшити транспортні та логістичні зв'язки між Україною та ЄС для всіх видів транспорту, розвиваючи інтермодальні транспортні вузли в Україні.

Успішна реалізація цих рекомендацій вимагає активної участі України та її партнерів. У процесі адаптації законодавства і інституцій до стандартів ЄС, роль ЄС у виконанні цих рекомендацій є критично важливою, включаючи фінансову та технічну підтримку, а також готовність інтегрувати Україну в різні сектори, передбачені Угодою про асоціацію.

Важливо також зазначити, що обговорення шляхів розвитку торгівлі та прямих іноземних інвестицій має місце в постконфліктному контексті. В умовах війни економіка потребує додаткових обмежень, таких як контроль за рухом

капіталу. Однак у довгостроковій перспективі трансформація, що супроводжує членство в ЄС, може стати найкращою перспективою для майбутнього.

3.3. Ефективність впровадження міжнародних інвестиційних проєктів для післявоєнного відновлення економіки України

Війна та кризові ситуації сприяють розвитку інновацій і підприємництва. Україна має значний потенціал у цій сфері, особливо в інформаційних технологіях, електроніці, енергоефективності та відновлювальних джерелах енергії. Однак війна завдає величезних втрат, як для населення, так і для економіки.

Стикнувшись з воєнними діями, економіки країн потребують відновлення в майбутньому. В умовах постійних загроз війни пріоритетними стають наука, новітні технології, інновації та конструкторські розробки, оскільки вони здатні забезпечити національну безпеку та обороноздатність.

У соціальних мережах українці активно обговорюють перспективи відновлення повоєнних поселень. Аналіз таких обговорень показує рішучу налаштованість на відновлення міської та сільської інфраструктури, а також прагнення зробити її ще кращою, ніж була до російської агресії. Хоча на початку повномасштабного вторгнення існували побоювання щодо відсутності економічної підтримки після закінчення бойових дій та можливості повноцінного відновлення, ці побоювання поступово зникають. Багато урядів вже оголошують про плани допомогти Україні в відбудові через фінансування та експертну підтримку.

Одним із ключових чинників, що мають суттєве значення для відновлення та подальшого розвитку економіки, є використання фінансових механізмів. Трансформація фінансового сектору, з одного боку, є невід'ємною частиною ринкових перетворень економічної системи, а з іншого — основою для економічного розвитку та покращення добробуту населення. Ефективні механізми формування капіталу та інвестування відіграють важливу роль у цій

трансформації, оскільки визначають потенціал для накопичення ресурсів, необхідних для фінансування реального сектора економіки. Умови доступу до капіталу для інвестицій є критично важливими для відтворення економіки.

На макроекономічному рівні інвестиції визначають загальний напрямок розвитку країни та її конкурентоспроможність на міжнародних ринках. Вони сприяють зростанню виробництва та ВВП, стимулюючи попит на вітчизняні товари та послуги, залучаючи іноземний капітал, збільшуючи золотовалютні резерви та зміцнюючи міжнародну фінансову стабільність. Інвестиційна політика держави, що має на меті забезпечення економічної стабільності та зростання, є також важливим елементом на макроекономічному рівні.

На мікрорівні інвестиції впливають на окремі підприємства та організації, сприяючи розширенню виробництва, створенню нових робочих місць та підвищенню якості продукції та послуг. Вони допомагають підприємствам підтримувати технологічну конкурентоспроможність, стимулюючи інновації та дослідження. Залучення зовнішнього капіталу сприяє розвитку, а інвестиції в управління та розвиток людських ресурсів підвищують продуктивність (табл. 3.1).

Таблиця 3.1

Наявний потенціал України для залучення інвестицій та зміцнення економіки

Енергетика	ІТ-сфера
Україна має великий потенціал у розвитку відновлюваних джерел енергії, таких як сонячна та вітрова енергетика	Україна добре відома своєю індустрією інформаційних технологій та кваліфікованими ІТ-фахівцями
Агропромисловий сектор	Географічне розташування
Україна є одним з провідних світових експортерів сільськогосподарської продукції	Україна має вигідне географічне розташування, великий споживчий ринок та висококваліфіковану робочу силу

Джерело: побудовано автором

Зважаючи на такі широкі можливості, інвестори будуть зацікавлені в проектах з інфраструктурного розвитку.

Інвестування в економіку країни вимагає глибокого аналізу та визначення її потенціалу. Здатність країни залучати інвестиції тісно пов'язана з її економічною, політичною та соціокультурною ситуацією. Оцінка потенціалу передбачає аналіз різних чинників, таких як економічна стабільність, наявність ресурсів, рівень інфраструктури, рівень освіти та доступ до ринків. Належна оцінка потенціалу може визначити сильні та слабкі сторони України та надати стратегічний напрямок для залучення інвестицій. Цей процес є ключовим для створення сприятливого інвестиційного клімату та забезпечення сталого економічного розвитку.

На даний час фінансово-інвестиційний потенціал відіграє важливу роль в економічному розвитку більшості регіонів та громад України. Це стосується як регіонів, що межують із зонами бойових дій, так і регіонів, які здійснюють матеріально-технічне забезпечення Збройних Сил України, створюють умови для розселення внутрішньо переміщених осіб та переміщення підприємств.

Підвищення конкурентоспроможності інноваційних підприємств сприяє розвитку економічної активності в регіоні. Це призводить до підвищення заробітної плати та рівня життя місцевого населення. Крім того, інноваційні підприємства можуть залучати інвестиції, що сприяє розвитку місцевої економіки та зайнятості населення.

Сьогодні фінансово-інвестиційний потенціал відіграє важливу роль у економічному розвитку багатьох регіонів і громад України. Це стосується як територій, що межують із зонами бойових дій, так і тих, які підтримують Збройні Сили України, а також створюють умови для розселення внутрішньо переміщених осіб і переміщення підприємств.

Підвищення конкурентоспроможності інноваційних компаній сприяє економічній активності в регіонах, що, в свою чергу, веде до зростання заробітної плати та рівня життя місцевого населення. Інноваційні підприємства також здатні залучати інвестиції, що позитивно впливає на розвиток місцевої економіки та зайнятість [23].

Форма допомоги в післявоєнній відбудові України визначається масштабом завданих збитків (повна чи часткова втрата робочих місць, здоров'я, забруднення довкілля) і напрямками відновлення (промисловість, інфраструктура, соціальні об'єкти, житлове будівництво, екологія, оборонний сектор тощо). Цілі політики відновлення суттєво впливають на стратегії, такі як енергоефективність, екологічні питання, вирішення соціальних дисбалансів, викликаних війною, розвиток ключових секторів для створення стабільної економічної основи країни. Важливо також врахувати ресурсну базу для реконструкції. Потенційним джерелом фінансування є залучення інвестицій. Планується створення Національного структурного фонду відновлення України, який буде акумулювати ресурси, визначати пріоритети їх використання та здійснювати моніторинг, а також залучати інвестиції через міжнародні організації. Незважаючи на виклики, пов'язані з війною, ключовим чинником перемоги є підтримка функціонування національної економіки, що має залишатися стійкою і сприяти розвитку регіонів та населених пунктів.

Основними викликами, які постали перед Україною під час війни і залишатимуться актуальними в післявоєнний період, є підтримка економіки та відновлення зруйнованої інфраструктури та житла. Залучення інвестицій для відновлення інфраструктури, пошкодженої внаслідок агресії, і відбудова сільських територій є пріоритетом для Уряду.

Підготовка до відновлення українських міст і сіл, а також плани відновлення зруйнованих територій повинні розпочатися вже зараз, незважаючи на те, що війна триває. Важливо враховувати, що різні регіони та громади мають різні потреби у фінансових ресурсах для відбудови. Оскільки бюджетних коштів недостатньо, потрібно шукати нові механізми та інструменти для залучення інвестицій з боку приватного сектора.

З цією метою влітку в м. Лугано (Швейцарія) Уряд України представив План відновлення України, який передбачає реалізацію 850 проєктів на суму понад 750 мільярдів доларів США протягом десяти років. Основні кошти для відновлення Україна планує отримати від продажу конфіскованих російських

активів. Інші джерела інвестицій, за словами уряду, включають пільгові кредити від партнерів, міжнародних фінансових організацій і банків, грантову підтримку та приватні пожертви. Також планується залучення як вітчизняних, так і іноземних приватних інвесторів до процесу реконструкції. Однак для цього державі потрібно створити сприятливі умови для співпраці з приватними інвесторами [24].

Залучення довгострокових інвестицій для реконструкції та розвитку сільських територій можливе через державне-приватне партнерство, яке є важливим чинником інвестиційного прогресу.

Післявоєнна Україна зіштовхнеться з величезними руйнуваннями та багатьма соціальними й екологічними викликами. Проте уряд розуміє, що інвестиції є критично важливими для швидкого і ефективного відновлення економіки, про що свідчить підписаний з компанією «BlackRock» Меморандум про взаєморозуміння. Соціальні інвестиції можуть стати основою для відбудови країни після війни. У контексті масштабних руйнувань можна очікувати, що потенційні інвестори будуть керуватися етичними принципами і соціальною відповідальністю. Ларрі Фінк, генеральний директор «BlackRock», висловив підтримку Україні в умовах російської агресії. У листопаді 2022 року Міністерство економіки України і компанія «BlackRock» уклали угоду, що визначає рамки консультативної допомоги у створенні платформи для залучення приватних інвестицій у реконструкцію та економічну підтримку України. Ця платформа зосередиться на мобілізації інвестицій у ключові сектори економіки, враховуючи потреби відновлення після окупації.

Відновлення вимагає значних інвестиційних і фінансових впливань не лише для покриття поточних витрат, але й для створення нових виробництв на сучасній технологічній основі. З початку незалежності України залучення іноземного капіталу стало одним із ключових питань. У післявоєнний період ця проблема є ще більш актуальною, адже внутрішні механізми накопичення капіталу ще не розвинуто, а фінансові ресурси не можуть бути надійно конвертовані в активи. Фінансова глибина ринку та стійкість підприємств

відображають потенціал країни до економічного розвитку, а в умовах війни і відновлення – здатність ефективно захищатися та відновлювати економічний і соціально-гуманітарний простір. Успіх відновлення залежить від вирішення питання інвестиційного забезпечення. Прямі іноземні інвестиції також сприятимуть розвитку малого та середнього бізнесу.

Необхідно підкреслити, що значення фінансових інструментів у процесах акумулювання та розподілу коштів зростає через вразливість ринкових фінансових механізмів. Ураховуючи успіхи, досягнуті під час післявоєнної відбудови та подолання економічних криз, збільшення податкового навантаження на підприємства є надзвичайно небажаним. Крім того, нестача фіскальних ресурсів посилює потребу в зовнішній фінансовій допомозі для відновлення економіки та соціальної сфери після війни. Водночас міжнародний досвід свідчить про великий потенціал місцевих ресурсів, який необхідно активізувати для реалізації стратегій відбудови. Успіхи післявоєнної відбудови в модернізаційних сценаріях Західної Німеччини, Японії, Республіки Корея та Ізраїлю були переважно зумовлені зміцненням державного сектора в сферах національної безпеки, енергетики та транспорту, створенням змішаних державно-приватних підприємств, активною участю держави в найбільших стратегічних проєктах, впливом на процеси прийняття рішень на підприємствах, оптимізацією та визначенням пріоритетів у державній інвестиційній діяльності, а також переорієнтацією приватного капіталу з фінансового сектору в реальний сектор економіки. Таким чином, враховуючи траєкторію розвитку національної економіки, ендогенізація економічного розвитку є стратегічним пріоритетом реконструкції.

У процесі реконструкції міст України важливо зосередитися на імпакт-інвестиціях. Це зумовлено тим, що ESG-інвесторам, які шукають надійні інвестиційні об'єкти, важко знайти привабливі можливості у постраждалих від війни регіонах. Ці міста зіткнуться з численними соціальними та екологічними проблемами, які потребують вирішення. Оскільки традиційні інвестиції в таких умовах є ненадійними, імпакт-інвестиції можуть стати корисною

альтернативою. Сучасні тенденції на ринку капіталу свідчать про те, що міжнародні інвестори все більше враховують соціальний вплив своїх інвестицій, прагнучи створити додану вартість для майбутніх поколінь. Імпакт-інвестування характеризується вирішенням реальних соціальних проблем, досягненням вимірюваних і відчутних результатів, а також окупністю інвестицій. Основним інструментом у цій сфері є облігації, які поділяються на соціальні, зелені та сталі. Випуск сталих облігацій, як показує досвід розвинених країн, може допомогти вирішити важливі проблеми післявоєнної України, такі як будівництво житла, розвиток транспорту та соціальної інфраструктури, а також сталий розвиток сільського господарства.

Питання відновлення України після війни є складним і вимагає належної інституційної основи для досягнення тривалих результатів. Однією з основних установ у цій структурі є Інвестиційний банк. Ця організація має важливе значення для фінансування інфраструктурних проєктів та розвитку підприємств реального сектору шляхом надання кредитів, гарантій та створення державно-приватних партнерств. Інвестиційний банкінг відіграє також значну роль в національній та глобальній економіці, підтримуючи процеси на ринку цінних паперів, підвищуючи ефективність інвестиційної діяльності та координуючи відносини між економічними суб'єктами в рамках різноманітних механізмів.

Прикладом такої установи є Європейський інвестиційний банк (ЄІБ), який є одним із найбільших у світі кредиторів для інвестиційних проєктів. ЄІБ також виконує важливу опосередковану роль у сприянні економічному розвитку, фінансуючи програми студентських кредитів, дослідницькі проєкти, навчальні курси тощо. Установа підтримує ініціативи у сфері відновлювальної енергетики, адаптації до зміни клімату, урбаністики та інших напрямках. Інвестиційні банки можуть суттєво сприяти економічному зростанню в країнах, що розвиваються. Важливо підкреслити, що інвестиційні банки не лише забезпечують прямі джерела фінансування через державно-приватні партнерства та інструменти «зеленого» фінансування, а також надають технічну

підтримку та формують нормативно-правову базу завдяки впровадженню передових управлінських практик.

Таким чином, співпраця з інвестиційними банками позитивно впливає на національну економіку. Крім того, така співпраця часто приносить вигоду економічним суб'єктам, адже інвестиційні банки надають важливу інформацію та управлінські інструменти для успішної реалізації інвестиційних проєктів. Вони також допомагають подолати труднощі з довгостроковим фінансуванням складних проєктів, для яких важко залучити достатні ресурси. Інвестиційні банки розробляють спеціальні інструменти для вирішення проблеми обмеженості короткострокового фінансування. Важливо зазначити, що такі інструменти здебільшого надаються державними інвестиційними банками та агентствами розвитку. Прикладами таких установ є бразильський «BNDES» (Національний банк розвитку) та німецький «KfW» (Банк відбудови), які підтримують комплексні інвестиційні проєкти, спрямовані на економічний розвиток [25].

У останні роки інвестиційні банки виконують важливу роль у підтримці інноваційних і соціально орієнтованих проєктів у країнах, що розвиваються, фінансуючи програми, які спрямовані на досягнення довгострокових економічних результатів. Таким чином, статус цих державних фінансових установ у сфері інвестиційного банкінгу підкреслює їх значущість для економічного розвитку країн, що розвиваються, і можливість їх використання для формування стійких і справедливих соціально-економічних систем. Це особливо актуально для України в контексті післявоєнного відновлення.

Питання прямих іноземних інвестицій є складним, але його вирішення є необхідним для реалізації торговельного потенціалу України. Прямі іноземні інвестиції відносяться до категорії транснаціональних інвестицій, у яких інвестори з однієї країни демонструють довгостроковий інтерес і значний вплив на компанії в іншій країні, як у фінансовому, так і в нефінансовому секторах. Довгостроковий інтерес вказує на існування стабільних відносин між інвестором і компанією, а також на наявність істотного впливу, що може

проявлятися, зокрема, у володінні значною часткою прав голосу компанії або еквівалентними активами в інших правових системах.

Внаслідок військових дій інфраструктура України зазнала серйозних ушкоджень, багато заводів і металургійних комбінатів були частково або повністю зруйновані внаслідок атак російських безпілотників та ракет. Відновлення цієї інфраструктури вимагатиме значних інвестицій. Історично Україна мала проблеми з залученням прямих іноземних інвестицій, тому важливо зміцнити інституції та правоохоронні органи, щоб запобігти корупції та іншим перешкодам, які можуть відлякувати інвесторів.

Успіх програми реконструкції та економічного розвитку України залежить від здатності країни стати привабливим середовищем для прямих іноземних інвестицій, що можна досягти шляхом розробки стратегій економічного розвитку. Зараз українським компаніям необхідно створювати інвестиційно привабливі проекти, особливо орієнтуючись на екологічний та енергетичний потенціал, який можна експортувати до ЄС. Інвестори також зацікавлені у відновлюваній енергетиці, диверсифікації джерел енергії, розвитку інфраструктури, безпеці, інвестиціях у боротьбу зі зміною клімату та цифрову економіку. Оскільки українська сільськогосподарська продукція є критично важливою для продовольчої безпеки багатьох країн, привабливими для інвестування залишаються також харчова промисловість і сільське господарство, а також відновлення державних галузей промисловості, таких як нафтопереробка, металургія, видобуток нафти та газу, а також машинобудування. Найважливіше, що інвестиційні пріоритети мають бути переглянуті на всіх рівнях влади з урахуванням критеріїв сталого розвитку ESG (екологічні, соціальні та управлінські критерії).

Повоєнна відбудова України не повинна фінансуватися за рахунок кредитів. Зруйнована економіка та інфраструктура ускладнюють виплату боргів. Для радикальної модернізації країни необхідні допомога, субсидії, вільні інвестиції та залучення іноземного капіталу і технологій. На даному етапі міжнародна підтримка, ефективна інвестиційна політика, сучасна реконструкція

та реструктуризація економіки є ключовими для відновлення та успішного розвитку української економіки після війни. Хоча для відновлення знадобляться офіційні іноземні ресурси, зрозуміло, що буде потрібно більше фінансування. Тому здатність України залучати прямі іноземні інвестиції буде вирішальною. Відновлення країни, пошкодженої війною, створить численні інвестиційні можливості, але їх реалізація (особливо для приватного капіталу) залежить від захисту прав власності та наявності принаймні базових стандартів державних послуг і бізнес-середовища.

Залучаючи іноземні інвестиції, країни, що їх приймають, мають можливість збільшити позитивне сальдо платіжного балансу, отримати новітні технології, ефективніше використовувати ресурси в різних галузях, підвищити рівень підприємницької активності та реалізувати більше інноваційних проєктів. Це сприяє поліпшенню експортного потенціалу, зменшенню імпортової залежності та підвищенню соціальних вигод, які проявляються у створенні нових робочих місць, впровадженні соціальних ініціатив, розвитку соціального сектора та загальному економічному зростанні країни. Ці процеси та їхній вплив варто оцінювати в контексті різноманітності прямих іноземних інвестицій за секторами національної економіки та країнами-донорами.

Крім зовнішньої підтримки, Україні необхідно реалізувати внутрішню політику, яка спрямована на відновлення та розвиток інвестиційного потенціалу. Це передбачає впровадження програм підтримки підприємництва, збалансовану монетарну політику та зміцнення енергетичного сектору. У процесі післявоєнної відбудови Україні потрібно відновити багато міст з нуля. Важливо, щоб ця відбудова не стала простим повторенням знищеного, а стала можливістю впровадження сучасних містобудівних та архітектурних підходів, що забезпечить комфорт і інклюзивність українських міст для їх мешканців.

Виклики, зумовлені війною, торкнулися як великих корпорацій, так і представників малого та середнього бізнесу. Сучасні компанії найбільше скаржаться на різке зниження попиту на свою продукцію та послуги, водночас більшість із них намагаються знайти нових споживачів і альтернативні канали

збуту. Підприємці також стикаються з проблемою відсутності або значними затримками у платежах.

Один із ключових чинників є це нестача фінансування. Приблизно 40% українських підприємств потребують додаткового оборотного капіталу, якого вони не можуть отримати через обмеження в банківському кредитуванні. Логістичні проблеми стали серйозним викликом для українських підприємств: стандартні транспортні маршрути не працюють, порти частково заблоковані, пріоритет надається постачанню гуманітарної допомоги та військовим вантажам, а в деяких випадках спостерігається дефіцит пального.

Ракетні удари з боку Росії також мали значний негативний вплив на економіку – вони знищили близько п'ятої частини складських приміщень. Військові дії позначились на наявності робочої сили та необхідних фахівців. Проблеми з корупцією та податковою системою залишаються актуальними. За прогнозами експертів, в післявоєнний період основною пріоритетною задачею буде відновлення зруйнованої інфраструктури та подальше зміцнення обороноздатності країни.

В післявоєнний час найбільш розвинені будуть два сектори – будівельні підприємства та військово-промислові комплекси. Попит щодо відновлення зруйнованих інфраструктурних об'єктів буде величезним, нові архітектурні проекти також стануть частиною післявоєнної відбудови. Звичайно ж, підвищення обороноздатності, модернізація озброєння української армії будуть актуальними ще довгий час після війни.

Серед інших сфер залучення ПІІ для післявоєнного відновлення України перспективними є:

- розвиток агропромислового сектору, зокрема сільського господарства;
- медична сфера;
- металургія та важка промисловість;
- інформаційні технології (ІТ);
- освіта та наука;
- транспорт та перевезення;

- торгівля;
- культура і туризм;
- легка промисловість.

У табл. 3.2 представлено основні напрямки, конкретні стратегічні завдання та відповідні заходи.

Таблиця 3.2

Стратегічні напрями повоєнного відновлення економіки України в умовах євроінтеграції в контексті залучення ПІІ

Напрямок	Стратегічні завдання	Можливі заходи
Промисловість	Активізація виробничих потужностей, модернізація обладнання	Залучення інвестицій для розширення існуючих та створення нових виробничих потужностей
		Підтримка інноваційних секторів економіки, таких як ІТ-галузь і фармацевтика.
Критична інфраструктура	Реконструкція та модернізація інфраструктури	Відновлення зруйнованих міст і сіл, шкіл та лікарень
		Інтеграція зелених технологій у проєкти відновлення
Міжнародні інвестиції	Залучення та збільшення обсягів іноземних інвестицій	Створення сприятливого інвестиційного клімату, зокрема через захист інвестицій
		Підтримка інвестицій у критичні сектори, включаючи аграрний сектор
Інвестиційний клімат	Підвищення правової захищеності інвестицій та оптимізація регуляторного середовища	Захист прав інвесторів через залучення правоохоронних органів і посилення законодавства
		Забезпечення фінансової підтримки з міжнародних джерел
Енергобезпека	Забезпечення енергетичної незалежності та розвиток відновлюваних джерел енергії	Реалізація проєктів у сфері вітрової та сонячної енергетики
		Розвиток виробництва зелених газів та впровадження заходів для забезпечення стабільності енергосистеми
Трудові ресурси	Збереження та залучення робочої сили, інтеграція іммігрантів	Розробка програм для інтеграції іммігрантів, включно з мовною підготовкою та професійною перепідготовкою
		Створення умов для повернення мігрантів через податкові пільги та соціальні гарантії

Джерело складено за []

Запропонована стратегія ґрунтується на системному аналізі ключових аспектів економічного розвитку та євроінтеграційних процесів. Вона охоплює ключові напрямки, такі як відновлення промислового сектору, реконструкція та модернізація критичної інфраструктури, залучення міжнародних інвестицій, формування сприятливого інвестиційного середовища, забезпечення енергетичної безпеки та збереження трудових ресурсів.

Більшість українців мають позитивну думку, щодо післявоєнного відновлення економіки України та відбудови держави. Переважна частина вважає, що ці процеси відбудуться протягом п'яти років, інші розраховують терміни від десяти років і більше.

Аграрний сектор є важливою складовою експорту України. На 2021 рік експорт агропродукції складав 27,8 млрд доларів США, що становило 41% від загального обсягу експортованих товарів. Сільське господарство забезпечує робочі місця для близько 14% населення країни.

Україна має сприятливі природні умови для розвитку агропромисловості – помірний клімат, родючі ґрунти і достатню кількість опадів. Країна є лідером у виробництві та експорті аграрної продукції: вона займає перше місце за експортом соняшникової олії та шроту, третє – за експортом ріпаку і ячменю, а також четверте місце за експортом кукурудзи. З огляду на ці чинники, аграрний сектор України має значний інвестиційний потенціал, навіть в умовах війни.

Військові дії мають негативний вплив на галузь, що проявляється в наступному:

- пошкодження виробничих потужностей через бойові дії та мінування;
- дефіцит кваліфікованих працівників через мобілізацію та міграцію;
- руйнування транспортної інфраструктури, зокрема залізничних шляхів та портів;
- пошкодження об'єктів для зберігання і переробки сільськогосподарської продукції;

– відсутність страхових програм, що могли б покрити ризики від бойових дій.

Зараз пріоритетним завданням є забезпечення стабільного експорту агропродукції, що сприятиме не тільки економічному відновленню країни, а й задоволенню потреб світового ринку. Для цього необхідно відновити зруйновані зерносховища та збудувати нові, забезпечити належну вантажоперевезення залізницею, зокрема через вирішення проблем з різними типами колії в різних країнах, а також відновити технічний парк, замінивши пошкоджену техніку.

Серед запланованих інновацій в аграрному секторі передбачається розвиток глибокої переробки кукурудзи, що дозволить здійснювати екстракцію біоетанолу та амінокислот, а також оновлення переліку культур для підвищення продуктивності та глибини переробки. Одним із прикладів ефективної переробки є впровадження виробництва соняшникової олії з насіння соняшнику. Звісно, впровадження інноваційних рішень і відновлення пошкодженої інфраструктури потребує часу та значних інвестицій.

Металургія завжди вважалася однією з найбільш перспективних для інвестування галузей і займала значну частку українського експорту. За даними Держстату, останніми роками вона складала близько 20% від загального обсягу експорту країни. У період 2015-2016 років спостерігалось значне скорочення інвестицій у сектор залізної руди та сталі через першу хвилю російського вторгнення. Однак згодом були запуснені інвестиційні програми, які дозволили щорічно залучати близько 1,5 млрд доларів США у основний капітал.

В останні роки українська металургія зазнала поступової реструктуризації та модернізації, що призвело до збільшення виробництва продукції з високою доданою вартістю. Металургійні підприємства успішно впроваджують інноваційні технології, що підтверджується позитивними результатами розвитку компаній цієї галузі.

Одним з найбільш перспективних напрямів для інвестицій є виробництво «зеленої сталі». Україна має значний потенціал для реалізації ініціатив, підтриманих країнами Європейського Союзу, спрямованих на перехід до

виробництва сталі з нульовими викидами вуглецю. Серед позитивних чинників можна виділити:

- наявність великих запасів залізної руди;
- розвинені потужності для збагачення корисних копалин;
- доступ до недорогої енергії;
- необхідна інфраструктура для транспортування водню;
- стратегічне географічне розташування.

Україна має всі можливості для того, щоб стати основним постачальником заліза прямого відновлення та інших ключових компонентів для виробництва сталі.

Однак війна суттєво впливає на металургійну галузь країни. Через агресію Росії Україна втратила контроль над двома найбільшими металургійними комбінатами «ММК ім. Ілліча» та «Азовсталь», які до війни забезпечували близько 40% виробництва металопродукату. Крім того, значна частина родовищ залізної руди наразі перебуває на непідконтрольних територіях або зазнала серйозних ушкоджень унаслідок бойових дій.

Логістика також зазнала ускладнень. Порти зараз здатні обробляти лише обмежені обсяги експорту продукції агропромислового комплексу, а залізничні потужності не відповідають потребам у забезпеченні належних обсягів експорту. Внутрішній попит знизився через призупинення численних промислових і інфраструктурних проєктів, а на світових ринках спостерігається надлишок пропозиції, що негативно впливає на динаміку попиту.

До початку війни Україна посідала 11-те місце серед країн Європи з середнім рівнем доходу за рівнем розвитку ІТ-сектору. Інформаційні технології стали головною експортною категорією, складаючи понад 4% українського ВВП у 2021 році. На той момент доходи від експорту послуг досягли майже 6,9 млрд доларів США. Ця галузь користувалася попитом не лише серед підприємців, які активно створювали нові компанії, але й серед фахівців, багато з яких змінювали свою кваліфікацію за останні роки. Український ринок ІТ нараховує

понад 5 тисяч компаній, зокрема, інноваційних стартапів. Протягом останніх років спостерігається помітне збільшення числа профільних спеціалістів.

Станом на сьогодні в Україні функціонує більше 2 тисяч компаній у сфері технологій та стартапів. Статистика свідчить, що обсяг інвестицій у цей сектор зріс у десять разів між 2014 і 2019 роками. У 2020-2021 роках інвестиції в стартапи зросли майже вдвічі, з яких 40% спрямовуються на експорт, а 60% орієнтовані на внутрішній ринок.

Основні негативні чинники, що виникають через війну, можна сформулювати так:

- міграція, прагнення близько половини працівників галузі виїхати за кордон;
- припинення контрактів з боку споживачів послуг;
- високі загрози для кібербезпеки;
- потреба в додаткових фінансах для розвитку або продовження діяльності.

Негативний вплив на галузь спричинений нестачою кваліфікованих кадрів, відсутністю доступу до міжнародних інвестицій та труднощами в залученні нових клієнтів. ІТ-сектор і українські стартапи мають потенціал стати одними з найперспективніших напрямків у процесі відновлення економіки країни, якщо буде забезпечено необхідне фінансування та доступ до іноземних інвестиційних програм. Важливим аспектом для розвитку галузі є також наявність надійної системи захисту прав власності.

Після завершення війни попит на організації у сфері безпеки та оборонної промисловості не зникне. Покращення обороноздатності країни та розробка нових військових технологій будуть залишатися ключовими завданнями. Цей сектор привертає увагу багатьох інвесторів і має великий потенціал для розвитку.

Будівельна галузь також залишається привабливою для інвесторів. Потреба в будівельних послугах після війни значно зросте через необхідність відновлення пошкодженої інфраструктури та будівництва нових об'єктів в

рамках післявоєнного відновлення, яке вже активно планується. Крім того, стабільна безпекова ситуація дозволить відновити призупинені проекти, як державні, так і приватні.

Медична сфера України також буде важливим напрямом відновлення. Очікується значне збільшення попиту на медичні послуги, а інноваційні технології та вигідні умови для приватної практики створять сприятливі умови для розвитку медицини, що стане одним із чинників відновлення країни.

На фоні процесів євроінтеграції виникає значна потреба у соціальних заходах для повернення та утримання робочої сили. Аналіз ринку праці в Україні виявляє критичні тенденції, зокрема старіння населення та міграційні процеси, які можуть призвести до втрати близько 2 мільйонів працівників протягом наступних шести років. Водночас, для досягнення щорічного зростання ВВП на рівні 7% до 2032 року, Україні необхідно залучити до 4,5 мільйона додаткових працівників.

Імміграція може стати одним з основних чинників зміцнення робочої сили в Україні, особливо в умовах значних демографічних втрат через міграцію та старіння населення. За словами експертів, для забезпечення стабільного демографічного зростання та поповнення ринку праці, Україні потрібно залучати близько 300 тисяч іммігрантів щорічно. Це вимагає від держави створення відповідних умов для швидкої інтеграції іммігрантів у соціальне та економічне життя країни. Важливим елементом успішної інтеграції є розробка комплексних програм, що охоплюють якісну мовну підготовку, професійну перепідготовку та доступ до соціальних послуг. Ключовим аспектом є надання можливостей для вивчення української мови та культури, що дозволяє іммігрантам краще сприймати українські традиції, цінності та норми [35].

Загалом, відновлення та збереження робочої сили в Україні в контексті євроінтеграції потребує комплексного підходу, який включає правову адаптацію, економічні стимули для повернення мігрантів, реформи в освітній сфері та перепідготовки, а також покращення умов праці на внутрішньому ринку.

Висновки до розділу 3.

Стратегія післявоєнного відновлення економіки України є надзвичайно важливим і багатогранним процесом, який передбачає реалізацію кількох взаємопов'язаних напрямів. Головна увага приділяється відновленню промислового потенціалу, модернізації критичної інфраструктури та розвитку інноваційних секторів економіки країни. Одним із ключових елементів цієї стратегії є залучення міжнародних інвестицій, які не лише сприятимуть економічному відновленню, а й посилять довіру іноземних партнерів до України як надійного економічного співробітника.

Особливу увагу планується приділити створенню сприятливого інвестиційного середовища, яке включатиме правовий захист інвесторів і оптимізацію регулюючих норм. Це є важливим для залучення необхідних фінансових ресурсів та іноземного капіталу, що стане основою для відновлення та подальшого розвитку. Крім того, забезпечення енергетичної безпеки, через розвиток відновлюваних джерел енергії та зниження залежності від імпорتنих енергоресурсів, зміцнить економічну стійкість країни. Важливою складовою є також збереження та розвиток трудових ресурсів, зокрема повернення трудових мігрантів та інтеграція іммігрантів, що сприятиме демографічному балансу та сталому економічному зростанню.

Отже, стратегія післявоєнного відновлення економіки України являє собою всебічний і багатогранний підхід, який охоплює всі основні аспекти економічного розвитку та соціального забезпечення. Її впровадження сприятиме не тільки відновленню вітчизняної економіки після війни, а й підготовці країни до повного інтегрування в європейську спільноту, що відкриє нові можливості для сталого економічного зростання та покращення якості життя громадян.

ВИСНОВКИ

За результатами кваліфікаційної роботи можна зробити наступні висновки:

1. У першому розділі кваліфікаційної роботи визначено сутність поняття іноземні інвестиції – це інвестиції, здійснювані компаніями чи фізичними особами з однієї країни у підприємства, проєкти чи активи в іншій країні. Узагальнена класифікація іноземних інвестицій, яка включає різноманітні підходи та критерії, що допомагають систематизувати їх за різними ознаками. Основні категорії включають прямі інвестиції, портфельні інвестиції та інші форми іноземних вкладень. Далі їх класифікують за джерелами, секторами, обсягами, тривалістю та рівнем ризику. Крім того, класифікація може проводитися за цільовим призначенням інвестицій, таким як розвиток, споживання або придбання активів.

2. Досліджено генезис теорій і моделей міжнародного інвестування та інвестиційної поведінки в Україні, що відображає складний шлях еволюції фінансових інструментів, стратегій та підходів, які використовуються в українській економіці для залучення зовнішніх та внутрішніх інвестицій. Цей процес в Україні розпочався з моменту отримання нею незалежності.

3. Розглянуто зарубіжний досвід державного регулювання інвестиційної діяльності. Визначено заходи стимулювання інвестиційної активності в деяких розвинутих країнах: США, Польща, Угорщина, Німеччина, Канада, Китай.

4. У другому розділі кваліфікаційної роботи проаналізовано сучасний стан та визначено проблеми іноземного інвестування в Україні. Основними проблемами іноземного інвестування в Україні на сьогоднішній день є такі: невизначеність інституційно-правового механізму залучення недержавних інвестицій; низькі темпи та недостатня державна підтримка впровадження високих технологій та інновацій; несприятливий інвестиційний клімат в Україні; недосконале законодавче забезпечення з питань захисту прав власності,

адміністрування податків, тощо; недостатній рівень державної підтримки інвестиційної діяльності та ін.

5. Проаналізована інвестиційна поведінка транснаціональних корпорацій в умовах глобальної турбулентності. Визначено, що основними чинниками, які прискорюють розвиток нових форм функціонування та інновацій міжнародних економічних суб'єктів, є діджиталізація, поява «економіки океанів», обмежені ресурси, віртуальність і перехід від традиційної економіки до нових моделей в умовах Четвертої промислової революції. З'ясовано найбільші транснаціональні корпорації за рівнем інноваційної за 2022 рік (за даними дослідження науково-дослідницької організації «Scimago Institutions Rankings»).

6. Проведено аналіз структури прямих іноземних інвестицій у світі та з'ясовано, що вони відіграють важливу роль у фінансових потоках і створюють інструменти для формування стійких і тривалих зв'язків між країнами. Визначено, що у 2021 році до десятки провідних країн з притоку ПІІ входили США, Китай, Гонконг (Китай), Сінгапур, Канада, Бразилія, Індія, Південна Африка та Мексика. З'ясовано, що у 2022 році інвестиційний клімат зазнав суттєвих змін через війну в Україні, що викликала потрібну кризу: зростання цін на продовольство та паливо, а також обмеження фінансування.

7. У третьому розділі кваліфікаційної роботи узагальнено перспективні напрями залучення міжнародних інвестицій в економіку України, до яких віднесено: державно-приватне партнерство; розвиток індустріальних парків; створення сприятливого інвестиційного клімату, розробити зрозумілі механізми для виведення (повернення) капіталу у випадку несприятливих умов або завершення проєктів та інші.

8. Досліджено напрями трансформації іноземної інвестиційної діяльності в Україні в умовах війни. Визначено перспективні індустрії для інвестування в Україні під час війни. Серед найпопулярніших напрямків залишаються державні облігації. Під час війни особливо популярні військові облігації, що можуть приносити до 18,5% річних. Інвестування в будівництво

було поширеним до початку війни, приносячи суттєві прибутки. Наразі попит на нерухомість знизився через ризик втрати внаслідок бойових дій.

9. Визначено наявний потенціал України для залучення інвестицій та зміцнення економіки, який може бути залучений для підвищення ефективності впровадження міжнародних інвестиційних проєктів для післявоєнного відновлення економіки України. Узагальнено стратегічні напрями повоєнного відновлення економіки України в умовах євроінтеграції в контексті залучення ПІІ. З'ясовано, що у листопаді 2022 року Міністерство економіки України і компанія «BlackRock» уклали угоду, що визначає рамки консультативної допомоги у створенні платформи для залучення приватних інвестицій у післявоєнне відновлення України. Досліджено імпакт-інвестиції, які можуть бути залученими у процесі реконструкції міст України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Офіційний сайт Державної служби статистики України. [Електронний ресурс]. URL: <http://ukrstat.gov.ua/>.
2. Закон України «Про режим іноземного інвестування». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/93/96-вр#Text>.
3. Інвестиційний клімат в Україні. Мінекономрозвитку. [Електронний ресурс]. URL: www.me.gov.ua.
4. Маркевич К. Хто і як інвестує в Україну. [Електронний ресурс]. URL: <http://razumkov.org.ua/statti/khto-i-iak-investuie-v-ukrainu>.
5. Братко О. С. Стан міжнародної інвестиційної діяльності в Україні [Електронний ресурс]. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2020_4_74
6. Scimago institutions rankings : web-site. URL: <https://www.scimagoir.com/>. [English]
7. UN Trade and Development (UNCTAD) – [Електронний ресурс]. URL: www.unctad.org
8. Keenan G., Whiting K. (2021). Emerging technologies: 10 years of top tech trends and how they've changed the world. URL: <https://www.weforum.org/agenda/2021/10/top-emerging-technologies-10-years>.
9. Федорова Н. Є., Огородник Н. П., Русал В. С. Іноземне інвестування в економіку України: масштаби, структура, перспективи. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 2022. №39. URL: <https://ej.journal.kspu.edu/index.php/ej/article/view/661/667>
10. Закон «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо скасування обов'язковості державної реєстрації іноземних інвестицій». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1120-12#Text>
11. Закон України «Про інвестиційну діяльність». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1560-12#Text>

12. Звіт Міжнародного економічного форуму. URL: http://www3.weforum.org/docs/GCR2016-2017/05FullReport/TheGlobalCompetitivenessReport2016-2017_FINAL.pdf/
13. Звіт Міжнародного економічного форуму. URL: http://www3.weforum.org/docs/GCR2016-2017/05FullReport/TheGlobalCompetitivenessReport2016-2017_FINAL.pdf/
14. Національна інвестиційна рада. URL: <http://www.nicouncil.org.ua/uk/>
15. Віблій П., Блавт А. Інвестиційний потенціал України в умовах війни. *Галицький економічний вісник*. 2023. № 3 (82). С. 80–89. URL: https://elartu.tntu.edu.ua/bitstream/lib/42534/2/GEJ_2023v82n3_Viblyi_P-Investment_potential_of_Ukraine_80-89.pdf
16. Гук О., Мохонько Г., Шендерівська Л. Тенденції інвестування в Україні. *Економіка та суспільство*. 2021. № 29. URL: <https://www.economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/577>
17. Що таке інвестиції звичайними словами. URL: <https://ffin.ua/blog/articles/investopediia/post/shcho-take-investytsii-zvychainymy-slovamy>
18. Панкова Л. І., Камалова-Куतिнець О. М. Аналіз тенденцій та перспектив залучення іноземних інвестицій в умовах економіки війни. *Проблеми сучасних трансформацій. Серія: економіка та управління*. 2022. № 6. URL: <https://reicst.com.ua/pmt/article/view/2022-6-03-02>
19. Нечипурок О. В. Проблема залучення іноземних інвестицій в Україні під час війни. *Економіка та суспільство*. 2023. № 54. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/2714>
20. Не спізнитися на «український потяг». Українська правда. URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2022/07/18/689232/>
21. Країна можливостей: чому інвестор прийде в Україну. Українська правда: веб-сайт. URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2022/09/29/691997/>
22. Фінансово-інвестиційний потенціал розвитку регіонів України та перспективи його нарощування в умовах сучасних викликів глобалізації / В.

Борщевський та ін. *Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії і практики*. 2022. Т. 4. № 45. С. 212–222. URL: <https://doi.org/10.55643/fcaptp.4.45.2022.3812>

23. Усата Н. В. Державно-приватне партнерство як один із дієвих механізмів відбудови та розвитку сільських територій. *Агросвіт*. 2023. № 14. С. 54–62. URL: <https://doi.org/10.32702/2306-6792.2023.14.54>

24. Алексін Г. Роль інституту інвестиційного банкінгу в повоєнному відновленні економіки. *Економіка та суспільство*. 2023. № 53. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-53-39>

25. . Вінокуров Я. Війна – не перешкода. Інвестиції в Україну зростають, але для відновлення замало. Що треба зробити владі? Економічна правда. 2024. URL: <https://www.epravda.com.ua/publications/2024/04/25/712862/>

26. Григоришин Р. Економічне відновлення України: місія можлива. *Економічна правда*. 2024. URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2024/07/19/716880/>

27. Гулько Л.Г. Інвестиційний аналіз: навч. посіб. / Л.Г. Гулько. – К.: «Видавництво Ліра-К», 2018. 264 с.

28. Дефіцит робочої сили: Україні доведеться запрошувати мігрантів з інших країн, якщо біженці не повернуться. *Visit Ukraine*. 2024. URL: https://visitukraine.today/uk/blog/4140/labor-shortage-ukraine-will-have-to-invitemigrants-from-other-countries-if-refugees-do-not-return#google_vignette

29. Інвестування: навчальний посібник / І. Ю. Зайцева, М. В. Бормотова; Міністерство освіти і науки України, Український державний університет залізничного транспорту. Харків : УкрДУЗТ, 2017. 170 с.

30. Інвестування : підручник для студентів вищих навчальних закладів / І. Л. Сазонець, В. А. Федорова, А. Ю. Гладченко. Львів : Новий світ-2000, 2019. 388 с.

31. Інвестування: навчальний посібник / М. А. Вознюк, Б. І. Пшик, Г. В. Дурицька; Міністерство освіти і науки України, Державний вищий навчальний

заклад "Університет банківської справи". Київ : ДВНЗ "Університет банківської справи", 2017. 526 с.

32. Кабмін виділив 2,7 млрд грн на експериментальний проєкт з відбудови чотирьох населених пунктів. *Слово і Діло*. 2024. URL: <https://www.slovoidilo.ua/2024/08/09/novyna/ekonomika/kabmin-vydilyv-27-mlrd-hrneksperymentalnyj-proyekt-vidbudovy-chotyrox-naselenyx-punktiv>

33. Майорова Т. В. Інвестиційна діяльність: підруч. для студ. вищ. навч. закл. К.: Центр учбової літератури, 2018. 470 с.

34. Мойсеєнко І., Ревак І., Миськів Г., Чапляк Н. Інвестиційний аналіз : навч. посіб. Львів : ЛьвДУВС, 2019. 276 с

35. Наша робота з відновлення критичної інфраструктури України приносить відчутні результати. *Nefco*. 2024. URL: <https://www.nefco.int/news/наша-робота-з-відновлення-критичної/>

36. Перехід від гуманітарної допомоги до проєктів відновлення у постраждалих регіонах – розроблена стратегія. *Міністерство відновлення*. 2024. URL: <https://mtu.gov.ua/news/35394.html>

37. Перспективні галузі економіки, прогнози розвитку після війни. *YCMarket*. 2024. URL: <https://blog.youcontrol.market/pierspiektivni-ghaluzi-iekonomiki-proghnozi-rozvitku-pislia-viini/>

38. Повернення українців додому та трудова міграція підживлять ринок праці. *Інтерфакс*. 2024. URL: <https://interfax.com.ua/news/press-release/976097.html>

39. Про затвердження Дорожньої карти для підтримки відновлення плюралістичного, прозорого та незалежного післявоєнного медіа-простору після припинення чи скасування воєнного стану: наказ № 451 від 28.06.2024. *Міністерство культури та інформаційної політики*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0451921-24>

40. Раннє відновлення – щоб жити тут і зараз. *Антикризовий медіацентр*. 2024. URL: <https://acmc.ua/rannye-vidnovlennya-shhob-zhyty-tut-i-zaraz/>

41. Трудові ресурси для повоєнного відновлення України (червень 2024р.). *Центр Разумкова*. 2024.
URL: <https://razumkov.org.ua/napriamky/sotsiologichni-doslidzhennia/trudovi-resursy-dlia-povoiennogo-vidnovlenniaukrainy-cherven-2024r>
42. Україна майбутнього: вступ до ЄС, повоєнна відбудова, екологічні проблеми та енергетична незалежність очима пересічного українця. Аналітична записка на основі всеукраїнського соціологічного опитування. *Dixigroup*. 2024.
URL: <https://dixigroup.org/analytic/ukrayina-majbutnogo-vstup-do-yes-povoyenna-vidbudovaekologichni-problemy-ta-energetychna-nezalezhnist-ochyma-peresichnogo-ukrayinczya/>
43. Утворення сприятливого інвестиційного клімату і довіри до державних інституцій – необхідні умови для швидкого післявоєнного відновлення. *Ukraine Invest*. 2024. URL: <https://ukraineinvest.gov.ua/news/05-02-2024-2/>
44. Фелів О., Загнітко О., Даців С. Практика енергетики в умовах війни: тренди, кейси, прогнози. *Юридична газета*. 2024. URL: https://yur-gazeta.com/publications/practice/energetichne-pravo/praktika-energetiki_vumovah-viyni-trendi-keysyi-prognozi.html
45. Чапляк Н. Інвестиційна привабливість України: проблеми та шляхи вирішення в сучасних реаліях. *Економіка та суспільство*. 2022. № 40. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-40-80>
46. Вітер О., Килин О., Стручок Н. Європейські стратегії післявоєнної відбудови економіки. *Таврійський науковий вісник*. 2023. № 16. С. 15–21. DOI: <https://doi.org/10.32782/2708-0366/2023.16.2>
47. Головня Ю. І., Писарчук О. В., Котельникова Ю. М. Можливості проектного фінансування у відбудові економіки України: аналіз світового досвіду. *Наукові записки Львівського університету бізнесу та права*. 2023. № 37. С. 482–489. DOI: <http://dx.doi.org/10.5281/zenodo.8272381>
48. Мороз Є. О. Економічні виклики та пріоритети післявоєнної відбудови України в умовах постсоціалістичної трансформації. Міжнародна

безпека у світлі сучасних глобальних викликів. Країни Балтії – Україна: єдність, підтримка, перемога: збірник наукових праць. Київ, 2023. С. 180–183.

URL:https://archer.chnu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/7358/mizhnar_bezpeka_svitli_suchasn_hlobal_vyklykiv_krayiny_baltiyi_ukrayina_yednist_pidtrymka_peremoha_23.pdf?sequence=1&isAllowed=y#page=180

49. Новик Т. Повоєнна відбудова України у контексті довоєнних економічних проблем. *Grail of Science*. 2023. № 30. С. 44–49. DOI: <https://doi.org/10.36074/grail-ofscience.04.08.2023.004>

50. Охріменко О., Попов Р. Повоєнна відбудова України: потенціал та стратегія перетворень. *Економіка та суспільство*. 2022. № 45. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-45-7>

51. Структура зовнішньої торгівлі товарами у 2021 році. *Державна служба статистики України*. URL:http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/menu/menu_u/zed.htm

52. Хмарська І., Кучерява К., Клімова І. Особливості післявоєнного відновлення економіки України. *Економіка та суспільство*. 2022. № 42. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-42-31>

53. Гончарова О. М. Реінжиніринг бізнес-процесів як спосіб підвищення ефективності управління. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2012_2_27

54. Корпоративна культура організації: навчально-методичний посібник / Юрченко В. В., Мельник Ю. В., Богданова Н. В. URL: <http://www.centre-kiev.kiev.ua/bib/files/nmm/5.pdf>

55. Лозовський О. М. Формування іміджу підприємства як елементу конкурентоспроможності / О. М. Лозовський, І. В. Дрончак URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/molv_2016_1%281%29_25

56. Новосад М. Г. Корпоративна культура підприємств в контексті сучасних європейських стандартах. URL: <http://lib.pu.if.ua>

57. Шацька З. Я., Лесюта Н. Ю. Особливості зовнішньоторговельної діяльності вітчизняних підприємств в умовах воєнного стану. *International*

Scientific Journal "Internauka". Series: "Economic Sciences". 2022. №10. URL: <https://www.inter-nauka.com/uploads/public/16680722833132.pdf>

58. Шацька З. Я., Козловець М. М. Сучасний стан та перспективи розвитку іноземних інвестицій в Україні під час війни. *Формування ринкових відносин в Україні*. 2024. № 7-8 (278-279). С. 24-29.

59. Шацька З. Я., Козловець М. М. Вплив іноземного інвестування на економічний розвиток України. II Всеукраїнська науково-практична конференція молодих учених та студентів «Домінанти соціально-економічного розвитку України у нових реаліях». 29 березня 2024 р. КНУТД. с.187-189. URL: <https://er.knutd.edu.ua/handle/123456789/27386>

60. Шацька З. Я. Інвестиційна діяльність підприємств в умовах смарт-економіки / З. Я. Шацька, А. Ю. Кліменко // Імперативи економічного зростання в контексті реалізації Глобальних цілей сталого розвитку: матеріали V Міжнародної науково-практичної Інтернет-конференції, м. Київ, 23 квітня 2024 року. – Київ : КНУТД, 2024. – С. 160-162.

61. Шацька З. Я., Халіляєва О. В. Галузі креативної економіки: економічна політика та інвестиційна привабливість. I Всеукраїнська науково-практична конференція «Інтеграція науки і освіти: розвиток культурних і креативних індустрій». Інтеграція науки і освіти: розвиток культурних і креативних індустрій: збірник наукових праць / ред.: А. М. Вергун та ін. Київ : КНУТД, 2022. КНУТД. С. 240-242. URL: https://er.knutd.edu.ua/bitstream/123456789/20864/1/INORKKI_2022_P240-242.pdf

62. Шапуров О. О. Інвестування: підручник; Міністерство освіти і науки України, Запорізька державна інженерна академія. Запоріжжя : ЗДІА, 2017. 175 с.

63. Як оцінюють інвестиційний клімат в Україні іноземні інвестори. *Inventure*. 2024. URL: <https://inventure.com.ua/uk/news/ukraine/yak-ocinyuyut-investicijnij-klimat-v-ukrayini-inozemni-investori-u-2024-roci> 27

64. Яценко А. В. Формування інвестиційної політики зі стратегічних позицій розвитку України. *Інвестиції: практика та досвід*. 2010. № 8. С. 12–17.

65. Боярко І. М., Гриценко Л. Л. Інвестиційний аналіз. К.: Центр навчальної літератури, 2022. 400 с.
66. Бутко М. П., Бутко І. М., Дітковська М. Ю. Менеджмент інвестиційної діяльності. За заг. ред. М. П. Бутка. К. : Центр учбової літератури, 2018. 480 с.
67. Гук О. В., Шендерівська Л. П., Мохонько Г. А. Інвестування інноваційної діяльності: навч. посіб. К. : КПІ ім. Ігоря Сікорського, Вид-во «Політехніка», 2022. 186 с.
68. Гудзь О. Є. Інвестиційний менеджмент: навчальний посібник / О. Є. Гудзь, П. А. Стецюк. Львів: ТОВ «Галицька видавнича спілка», 2020. 223 с.
69. Музиченко А. О. Стратегії залучення інвестицій в українську економіку: прогнози й виклики [Електронний ресурс] / А. О. Музиченко, Т. С. Овчаренко, Т. Є. Сігаєва // Академічні візії. 2023. № 23. URL : <http://www.repository.hneu.edu.ua/handle/123456789/30639>
70. Закон України «Про інвестиційну діяльність» від 18.09.1991 № 1560-XII. URL: https://urst.com.ua/act/pro_investytiinu_diialnist
71. Закон України «Про режим іноземного інвестування». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2850-17>
72. Про державну підтримку інвестиційних проєктів із значними інвестиціями в Україні: Закон України від 17.12.2020 р. №1113 – IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1116-20#Text>
73. Сазонець, І. Л. Інвестування : підруч. для ВНЗ / І. Л. Сазонець, В. А. Федорова, А. Ю. Гладченко. Львів : Новий Світ-2000, 2014. 389 с.
74. Інвестування : підручник / Л. О. Омелянович [та ін.]. К. : Знання, 2012. 279 с/
75. Скрипник Г. О. Інвестування. Посібник. 2-ге вид. доп. і перероб. Київ: ЦП «Компринт», 2018 350 с.
76. Носова О. Прямі іноземні інвестиції ТНК як фактор інноваційного розвитку. *Вісник Харківського національного університету імені ВН Каразіна*

серія «Економічна наука». 2021. № 100. С. 45-56. DOI: 10.26565/2311-2379-2021-100-05.

77. Огінок С., Кохана С. Роль міжнародних інвестицій у світовій економіці. *Економіка та суспільство*. 2023. № (57). URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-57-42>

78. Мостенька Т. Г. Інвестиційний менеджмент. Київ: Видавничий дім «Кондор», 2020. 308 с.

79. Шевченко Л. В. Фактори впливу на іноземне інвестування в економіку України: підходи до класифікації. *Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна серія «Економічна»*, випуск 100, 2021. С. 57-67. URL: https://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&2_S21P03=FILE=&2_S21STR=VKhE_2021_100_8

80. Микитюк Ю., Микитюк П., Завитій Я. Дослідження концепції організації проектування та оцінка факторів формування економічної ефективності інвестиційних проектів. *Вісник економіки*. 2022. Вип. 3. С. 169-182. URL: <http://visnykj.wunu.edu.ua/index.php/visnykj>

81. Заяць В. В. Інструменти залучення іноземних інвестицій та фінансування інвестиційних проектів в Україні / В. В. Заяць, П. В. Пузирьова // Інноватика в освіті, науці та бізнесі: виклики та можливості : матеріали II Всеукраїнської конференції здобувачів вищої освіти і молодих учених, м. Київ, 18 листопада 2021 року. – Т. 2. – Київ : КНУТД, 2021. – С. 106-114. URL: <https://er.knutd.edu.ua/handle/123456789/19586>

82. Olshanska O. Economic problems and resources for reconstruction of Ukraine's economy / O. Olshanska, P. Puzyrova, Z. Shatska // Імперативи економічного зростання в контексті реалізації глобальних цілей сталого розвитку : тези доповідей III Міжнародної науково-практичної Інтернет-

конференції, м. Київ, 10 червня 2022 року. – В 2-х т. – Т. 1. – Київ : КНУТД, 2022. – С. 182-185.

<https://er.knutd.edu.ua/handle/123456789/20412>

83. Puzyrova P. State support of economic policy and social condition of the population of Ukraine under military state / P. Puzyrova, V. Valinkevych // Імперативи економічного зростання в контексті реалізації глобальних цілей сталого розвитку : тези доповідей III Міжнародної науково-практичної Інтернет-конференції, м. Київ, 10 червня 2022 року. – В 2-х т. – Т. 2. – Київ : КНУТД, 2022. – С. 115-118.

ДОДАТКИ